

גליון
באר
הברכה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

וירא

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת וירא

- א והאלוקים ניסה - 'פרשת הנסיונות' לדורות עולם.
- ג להנאתך ולטובתך - כל קושי אינו אלא טובה גמורה עבורו.
- ד ויכלת עמוד - אין הקב"ה מנסה אלא אם ביכולתו לעמוד בנסיון.
- ז ועמד בכולם - דרכים ועצות היאך יעמוד איתן בנסיונות.
- י וירא אליו ה' - השראת השכינה ביותר בזמן הסתר ונסיון.
- י נס להתנוסס - גודל חיבתו של הקב"ה לאותם העומדים בנסיונות.
- יד לעשות צדקה - להיות טוב ומיטיב לבריות.
- טו ויטע אשל - סגולת הכנסת אורחים לכל העניינים ובפרט לזש"ק.

סדר ועימוד:

א.ש. אשדוד

shwrtz@bezeqint.net

פרשת וירא

וגו', ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה', ואך הגיע שמה מצא שיש 'רעב בארץ' והוכרח לעזוב אותה. כיו"ב, כאשר 'יורד אברם מצרימה' מיד 'ותוקח האשה בית פרעה'... כיו"ב, היה מקום לתמוה על כך שבתחילה נאמר לו 'כי ביצחק יקרא לך זרע' ולבסוף 'והעלהו שם לעולה', אך הוא התחזק בלבבו באמונה פשוטה בכוראו שלא להרהר אחר מידותיו כלל, ומשם נתעלה לרום מדרגותיו. ואכן במידה זו נשתבחו האבות הקדושים, וכדאיתא בגמ' (פנהרין קיא.) 'אמר לו הקב"ה (למשה), חבל על דאבדין ולא משתכחין, הרי כמה פעמים נגליתי על אברהם יצחק ויעקב בא-ל-ש-ד-י, ולא הרהרו על מהותי'.

ומעשה אבות סימן לבנים" לילך בדרכי אבות ולהחזיק ב'עמוד האמונה'², בלא להרהר אחרי מידותיו

והאלוקים ניסה - 'פרשת הנסיונות' לדורות עולם בפרשתן (כב א), 'והאלוקים ניסה את אברהם' וגו', הנה איתא (אבות ה ג) 'עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולן'. נוראות אמר הרה"ק הרמ"מ מוויטעפסק זי"ע (פרי הארץ בפרשת ד"ה כללא דמילתא) כי עיקר 'עשרה נסיונות' היו לנסותו בענין האמונה [התבונן וראה, כי בחלק מהנסיונות לא היתה לפניו 'בחירה' בין שתי ברירות - האם לשמוע לקול ה' או לא, וכגון, 'יהי רעב בארץ', וכי היה בידו לעשות איזה פעולה טוב כנגד הרעב, ולא נתנסה בזה רק כיצד 'יקבל' את גזירת הבורא והנהגת עולם, אף באותם הנסיונות שנתנסה 'למעשה', וכגון עקידת יצחק, גם בהם לא היה עיקר הנסיון האם ישמע לקול ה', אלא האם יקבל את דברי השי"ת באמונה], כי בכל אלו היה נראה לו כשינוי רצון אצל השי"ת, שמתחילה נאמר לו 'לך לך מארצך

א. ודע, דאיתא בספה"ק כי ה'עשרה נסיונות' עדיין חיים וקיימים, וכל יהודי באשר הוא עובר במשך ימי חייו 'עשרה נסיונות', וכמו שכתב הרה"ק ה'מאור עיניים' זי"ע (וארא ד"ה וארא) בזה"ל, אך שצריך כל אחד ואחד לבוא לידי נסיונות, אף שמקבל אלוקותו במחשבתו מכל מקום מנסין את כל אדם בעשר נסיונות, כמו שאמרו באברהם 'עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולן', עכ"ל [וז"ל הרה"ק ה'אהבת שלום' זי"ע 'דהנה ידוע שאין אדם יכול לבוא לידי לב נאמן עד שינוסה בעשרה נסיונות כאברהם'].

ומעתה ייאמר לדין בני דור האחרון, אשר לדאבון כל לב, רבים מאחינו בני ישראל מתנסים ב'עשרה נסיונות', במכאובי הגוף והנפש וצעקתם עולה עד לשמים, יש מי שמדוכא בקושי הפרנסה, ובלחץ זה הדחק מרוב החובות המשתרגים ובאים על צווארו, ויש אשר מדוכה במכאובי הגוף ומשווע לבריות גופא ונהורא מעליא, פלוני כבר כלו בדמעות עיניו בתוחלת ממושכה לבשורת הבנים, ואילו רעהו מצפה בקוצר הרוח אימתי יזכו 'שיירת' בניו ובנותיו שבגרו זה עידן ועידינים, למצוא את זיווגם ההגון, רבים אשר ליבם דווה עליהם בצער גידול בנים, ובשברון לב מייחלים לרוות נחת דקדושה מכל יוצ"ח שילכו בדרך ה', ועל כולנה הצער האיום ונורא בשיכול הבנים אשר הינו ממש כ'עקדת יצחק'. הצד השווה שבכולם, שהם שקועים בייסוריהם ודעתם קצרה לדעת מה ה' אלוקיני שואל מהם, צא תאמר להם, כי אכן, עיקר רצונו של הקב"ה בהעמידו נסיונות קשים ומרים אלו הוא שיקבל כל אחד באשר הוא את כל הקורות אותו באמונת איתן, ולקיים 'בטל רצונך מפני רצונו'. ולא לחינם נכתב בתורה הק' כל פרשת הנסיונות, אלא ללמד לכל הדורות הבאים, כי כשם שאברהם אבינו ע"ה נתנסה על חוזק אמונתו (כדברי הפרי הארץ הני"ל), כך הקב"ה מנסה את בני ישראל לדעת אשר בלבבם אם יחזיקו בחבל האמונה הטהורה אשר היא יסוד כל התורה והמצוה, גם בשעות קשות ובמצב של הסתר פנים. על כן חזקו ואמצו ועמדו היטב ב'מבחן' החיים, לטוב לכל כל הימים.

ב. פעם ביקש יהודי מחו"ל את הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע שישלח עמו דברי חיזוק לבני קהילתו, (והיה זה בחול המועד הסוכות, לאחר שרקדו וזמרו ניגוני שמחה והתפזרו כל הקהל ורק הוא נשאר שם בביתו של החזו"א, שאלו לרצונו, השיב האיש, כי תושבי חוץ לארץ מבקשים 'חיזוק'), נענה לו החזו"א ואמר, כתיב בנח (ו ט) 'תמים היה בדורותיו', וכלומר שלכל דור יש את הצדקות והחיזוק שלו, בדורנו, החיזוק הוא החוזק באמונה (עיי' 'מעשה איש' ח"ה קכז), וכלומר, לזאת ממתינים לנו מן השמים בדור זה - שנתחזק שוב ושוב באמונה פשוטה ותמימה.

של הקב"ה כלל וכלל, ואף אם אין בידנו להבין דרכי המקום ב"ה, מ"מ נאמין שכל הנהגתו של הקב"ה היא

וכבר ביארו המפרשים את דברי הגמרא (מכות כג-כד.) 'שש מאות ושלוש עשרה מצות נאמרו לו למשה וכו', בא דוד והעמידן על אחת עשרה וכו', בא ישעיהו והעמידן על שש וכו', בא מיכה והעמידן על שלש וכו', חזר ישעיהו והעמידן על שנים וכו', בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר (חבקוק ב ד) וצדיק באמונתו יחיה, שחלילה מלומר שבאו הנביאים שעמדו אחר משה רבינו והפחיתו מתרי"ג מצוות שנאמרו בסיני, והרי מאמינים אנו באמונה שלימה שזאת התורה לא תהא מוחלפת ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא ית"ש, אלא הכוונה שנביאים הללו ראו ברוח קדשם לפי מצב הדור מה הם המצוות העיקריות השייכים לאותו הדור שעל ידיהם יוכלו עמוד, ולקיים את כל התורה. ואכן, אחרון אחרון, בא חבקוק ואמר לנו בני דור האחרון, שעיקר תפקידנו ועבודתנו להתחזק ביסודות האמונה, שעל ידי זה 'נחיה' בגוף ובנפש ונוכל לקיים את כל התורה. וכמו שכתב המהרש"א (שם ד"ה שבא חבקוק) בזה"ל, ועל זה רמז דוד שאמר (תהילים קיט פו) 'כל מצותיך אמונה', רוצה לומר שכל המצוות נכללים במצוה הראשונה שהיא אמונה ששמענו מפי הגבורה, וכמו שהעמידה חבקוק שנאמר וצדיק באמונתו יחיה. עכ"ל.

וככל שהדורות מתמעטים והולכים בירידת הדורות, והחושך יכסה ארץ בדור עקבתא דמשיחא, כך דבר ה' שבפי חבקוק הנביא מאיר שבעתיים ו'מכריז בקול גדול' - צדיק באמונתו יחיה, הגבירו חיילים בהשרשת האמונה במח ובלב, ועי"ז תהיו בגדר 'צדיק', שתוכלו לקיים את כל התורה ו'תחיו' בטוב ובנעימים.

ביסוד הדברים ביאר כ"ק האדמו"ר מ'תולדות אהרן' זי"ע (בהקדמה לדברי אמונה) בלשון הכתוב 'כל מצותיך אמונה שקר רדפוני עזרני', שלכאורה קשה מה עניין סיפא לרישא, מה ענין 'שקר רדפוני' ל'כל מצותיך אמונה', אלא ביאורו, עפ"י דברי חז"ל (סנהדרין צז.) שבזמן עקבתא דמשיחא תהיה 'האמת נעדרת' ויתרבה השקר רח"ל, וזהו שאמר הכתוב שבאותו הזמן 'שקר רדפוני' וזקוקים אנו ביותר ל'עזר אלוקי' הרי אין עצה ואין תבונה אלא להחזיק ב'כל מצותיך אמונה'. וכך כתב הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע (קובץ אגרות ח"ג א) 'רצוני היה לקבוע הדיבור בקירוב הלב ליסודי האמונה, כי זה כל האדם, והרפיון בבחינת המושגים של עיקרי האמונה הוא שורש המחלה שנתנה למחשבות שליליות והרהורי דברים בטלים להיכנס לחדרי הלב'.

ג. סיפר הגרא"י הכהן קוק שליט"א ראש ישיבת 'מאור התלמוד' בעיר רחובות, לפני שנים רבות ישבנו שבעה על אחינו זצ"ל, רעייתו הרבנית ושנים מילדיהם הרכים ע"ה שנספו בתאונת דרכים מחרידה, באותה שעה הגיע הגרא"מ שך זצ"ל לנחמנו, ואלו היו דבריו, 'נישט מהרהר זיין אחר מידותיו של הקב"ה איז נישט קיין פרומקייט, ס'איז א קלוגשאפט' - לא להרהר אחר מדותיו של הקב"ה אין זו צדקות אלא חכמה ופקחות, כי סוף דבר רואים תמיד שהכל נעשה לטובת האדם. והוכיח, ממה שאירע בשנות ה'מלחמה', שבתחילה כבשה מדינת רוס' את ארץ ליטא וחלק ממדינת פולין, ולאחר הכיבוש הם הגלו רבים מאחינו בני ישראל לסיביר. באותה שעה היה 'ברור' לכל, שאלו שנשארו הם ה'מאושרים' שנשארו בחיים, ואילו אותם הגולים סופם שיבואו לידי מיתה ל"ע, והכל התאבלו עליהם כאילו הרגו אותם, אבל, כשנגמרה המלחמה התברר, כי דייקא מאלה שהוגלו לסיביר נשארו הרבה בחיים, ואילו היהודים שנשארו במקומם נהרגו ל"ע ע"י הדייטש'ן (הגרמנים) ימ"ש מיד כשכבשו אותם חבלי ארץ. והרי להדיא, שאין ביד בן אנוש להעריך בראייתו הקצרה ובשכלו המוגבל מהו טוב עבורו.

ד. מסופר על הגה"ח ר' ניסן שטיצבערג זי"ע (מחסידי הרה"ק היסוד העבודה זי"ע), שאחת מבנותיו נישאה בשעתומ"צ עם חתן ירא שמים מרבים, והנה באמצע 'שבעת ימי המשתה' - תאניה ואניה, אסון נורא מצאם והחתן נסתלק לבית עולמו, ואם לא די בכך, עוד נתברר שה'כלה' תהיה מעתה 'עגונה' עוד שמונה שנים, כי אחיו היחיד של ה'חתן' היה אך ורק ילד כבן חמש שנים, והרי 'קטן' אינו יכול לקיים מצוות 'חליצה' עדי הגיעו להיות 'בן י"ג למצוות', אז תוכל לחלוץ נעלו להשתחרר מכבלי עגונותה ולהינשא לאיש אחר, בצערו כי רב נכנס ר' ניסן אל היסוד העבודה' לשמוע מהרבי 'מה זה ועל מה זה', אמר לו היסוד העבודה, התבונן נא מעט, ותראה שמן השמים גזרו שבתך לא תקים בית בישראל עד שמונה שנים מהיום, והנה, אם לא היה קורה מה שקרה, הרי עדיין לא היתה באה בברית האירוסין עד עתה, והייתם משתדלים עבורה במציאת זיווגה ההגון לה (כמו שכך צריך להיות), כעבור זמן והיא תתברר יותר הייתם מחזרים אחר 'סגולות' - 'ברוח ובגשם', מתפללים ומעתיירים, מרעישים עולמות, ומבקשים מכל מי אשר 'ריח שדכנות' בו שיביא איזה 'הצעה', ומה היו הבריות אומרות - בתו של זה אינה נישאת, מן הסתם חסרונות יש בה, בלילות היית מתהפך מצד לצד מרוב דאגה ויגון... עד שלבסוף תמצא את זיווגה... אבל

דבר זה - לפשוט את גופם (ולהתעלות בבחינת נפש רוח ונשמה) לאדם הפושט את לבושו ללבוש בגד אחר, לכן לא הוזכר כלל בתורה הנסיון ד'אור כשדים', גם לא מסירות נפשו של יצחק אבינו ע"ה, כי פשוט היה שימסרו נפשם ללא כל 'נסיון'. אמנם לאברהם אבינו נחשב העקידה כ'נסיון', כי עלו אז בדעתו סתירות ותמיהות, מצד אחד הבטיחו הבורא 'כי ביצחק יקרא לך זרע', והיאך בא עתה ומצווהו 'והעלהו שם לעולה', עד שהוצרך הבורא להתחנן לפניו 'בבקשה ממך עמוד לי בזה הנסיון' (תנחומא, רש"י כב א). אמנם, אברהם אבינו הלך בתמימות אחריו ציווי הבורא, ולכן כ"כ חשובה עמידתו בנסיון זה שעד היום אנו אוכלין שברה (רש"י כב ו).

ודע, שלאמיתו של דבר, לא די שה'עקידה' לא היתה סתירה להבטחת 'כי ביצחק יקרא לך זרע' אלא אדרבה דייקא על ידה נתקיימה ההבטחה, כי עד אז לא היה יצחק ראוי להוליד כי נשמתו הייתה מצד

'למזכותך ולהנאתך'. וההולך בתום ישכון בטח במרגוע ובשלווה, כי יודע שגורלו מופקד תמיד בידי הקב"ה המנהל עולמו, והוא המכלכל צעדיו, ותמיד מטיב עמו בכל עת ובכל שעה.

להנאתך ולמזכותך - כל קושי אינו אלא טובה גמורה עבורו בפרשתך (כב א), 'והאלוקים ניסה את אברהם וגו', וכבר הקשו מפרשי התורה, מדוע מייחסת התורה את נסיון העקידה לאברהם, ולא ליצחק, והרי יצחק הוא שהסכים לפשוט צווארו לשחיטה כקרבת 'עולה'. עוד הקשה הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע (ד"ה ויהי) מדוע לא נכתב בפירוש בתורה מעשה ד'אור כשדים' בו השליך אברהם אבינו את עצמו לשריפה על קרשת שמו הגדול.

ומבאר, כי בעיני האבות הקדושים לא היה קושי ונסיון כלל למסור הנפש והגוף למיתה, כי נדמה להם

חס רחמנא עליכם, ומנע ממכם את כל התלאה הנזכרת, ומעתה תנוחו בשלום ובשלווה, עד שיבוא ה'אח החולץ' לכלל עול תורה ומצוות, תעשה 'חליצה' ומיד תנשא להראוי לה בשעטומ"צ, ותעמיד דורות ישרים מבורכים, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא.

ומילתא דפשיטא היא, כי 'מחשבה' כגון דא אינה יכולה לעלות בשכל בר אנוש קצר רואי, וללמד על הכלל כולו יצא עד כמה 'גדלו מעשיך ה' מאוד עמקו מחשבותיך'.

ה. מעשה היה אצל הגאון רבי מרדכי פאגערמאנסקי זצ"ל אשר פעם יצא מחוץ לעיר בלוויית מוהל מפורסם מהעיר מינסק (שהביאו החרדים לדבר ה' למול כמה תינוקות בעירו - קובנא), בעודם מהלכים תעו בדרכם (שכחו לרדת מהרכבת בתחנה הנצרכת, וממילא כבר הוכרחו להמשיך עמה עד סוף דרכה, ושם היה המעשה) והגיעו למקום שאינם מכירים, נענה רבי מרדכי ואמר, התורה כתבה (בפרשתן כא יד) 'ותלך ותתע במדבר באר שבע', וברש"י, 'חזרה לגילולי בית אביה'. ולכאורה צ"ב, היכן מרומז בקרא שחזרה לעבוד עבודת אלילים, אלא, דהמאמין בה' לעולם אינו 'תועה', כי יודע הוא שכל מקום אשר תדרוך כף רגלו בו 'שם הוא המקום שהוא צריך להיות בזה הרגע', ולכן כשמצינו שהפסוק אומר עליה ש'תעתה' בדרכה, סימן הדבר שאבדה אמונתה שהיתה לה בבית אברהם, ו'חזרה לגילולי בית אביה', כי המאמין אינו תועה (כע"ז מתאמרא בשם הרה"ק מקאצק זי"ע). ויהי בגמרו את דבריו, הופיע לנגדם יהודי המחפש אחר 'מוהל' שימול את בנו הנולד לו למזל טוב, אז ראו עין בעין שאין יהודי תועה... אלא הקב"ה סיבבו והביאו לכאן בשליחותו היעודה לו (נכתב ע"י תלמידו בקונטרס 'גדולת מרדכי' שבסו"ס שיח יוסף עמ' כ').

ו. כיו"ב ביאר גם הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע (חלק ד' פ"ב אות ז), וז"ל. אברהם אבינו, מה שזכה הוא ויצחק ויעקב אין הפה יכול לדבר - ואין מחשבת אדם בעולם משיג, ואפי' מלאכי עליון אינם משיגים מעלתם וכו' ובכ"ז, בנסיון דעקידה לא נצח את היצה"ר כ"א ע"י תמימות גדולה ואמונה פשוטה. 'וירא את המקום' - ר"ל מה שהשי"ת הנקרא 'מקום' הבטיחו על זרע יצחק שהוא יעקב הנאמר בו 'ויפגע במקום' (להלן כח יא), דבר זה ראה וסילק זאת ממחשבתו למרחוק, לאמר - בער אני ולא אדע כי אין נברא יכול להשיג מחשבת בוראו ית"ש, עכ"ל, ביאור דבריו, כי בהליכתו להר המוריה ראה ברוח קדשו את יעקב בן בנו יצחק, וכמרומז באומרו 'מקום', ותמה עד מאד, כיצד יקרה כדבר הזה, והרי הנני הולך לשחוט את יצחק כיצד יצא ממנו בנו יעקב, אכן אברהם סילק מחשבה זו למרחוק, בהתחזקותו באמונה תמימה 'בער אנכי ולא אדע' ואין לי אלא לעשות רצון אבי שבשמים.

וללמדנו בא על מעלת האמונה הפשוטה בתמימות, כי אברהם אבינו על אף כל מדרגותיו העצומות והנשגבות מכל מקום לא עמד בנסיון בגבורה אלא ע"י אמונה פשוטה בתמימות.

באר הפרשה - פרשת וירא

לגלותם, אף אם לא יהיו ראויים לכך כלל ועיקר. וכלשונו, והנה הובטח שלא יגרום שום חטא שיכלה זרעו, או שיפול ביד אויביו ולא יקום. והנה זו הבטחה שלימה בגאולה העתידה לנו, עכ"ל.

ולמדנו מכאן - שממקום הקושי והנסיון דייקא משם יבואו לו לאדם כל טובתו והנאתו לדורות עולם אף בשעה שלא יהיה ראוי לכך. ובשעת הקושי לא ירים את ידיו לומר נואש, אלא יאמין בתקווה טובה, שאין זה בזה אלא פתח של אורה, וכל הקורות עמו בחייו הכל הוא 'להנאתך ולטובתך' בלבד.

ויכלת עמוד - אין הקב"ה מנסה אלא אם ביכולתו לעמוד בנסיון

כתב הרמב"ן (כב א) בזה"ל, ענין הנסיון הוא לדעתו בעבור היות מעשה האדם רשות מוחלטת בידו אם ירצה יעשה ואם לא ירצה לא יעשה יקרא נסיון

נוקבא ובעת העקידה נכנסה בו נשמה חדשה מסטרא הדוכרא ובוה נעשה ראוי להוליד (ונשמתו הקודמת נכנסה לתוך האיל, ע"כ נחשב שחימת האיל כשחימת יצחק, מדרש תלפיות י' - יצחק).

ומעתה יתבאר היטב לשון הכתוב 'לך לך אל ארץ המוריה', שהלא בריש הפרשה הקודמת כתיב 'לך לך מארצך', ופירש"י 'לך לך - להנאתך ולטובתך', ולפי"ז צריך לפרש גם כאן בפרשת העקידה 'לך לך אל ארץ המוריה - להנאתך ולטובתך', ומהי להנאתך ולטובתך כשהוא הולך לעלות על המוקד את בנו יחידו הנולד לו בהיותו כבן מאה שנים. אלא ביאורו, שטובה והנאה גדולה היתה לו במעשה העקידה, כי רק ע"י זכה שיתקיים בו ההבטחה 'כי יצחק יקרא לך זרע'.

ולא עוד, אלא שכתב הרמב"ן (פסוק טז) שבזכות העקידה יזכו בני ישראל לביאת הגואל בהגיע סוף וקץ

ז. והוא על דרך שהעירני ת"ח אחד, שמצינו בכתוב בפרשת נח (ז טז) 'ויסגור ה' בעדו', ובתרגום 'אגין ה' עלוהי', הרי לך כי פעמים נראה לאדם שהקב"ה סגר בעדו מכל צד ואופן, וח"ו חשך עליו עולמו, אך אדרבה, ב'תרגום' הדבר יתגלה לו שהקב"ה 'מגין' עליו, ולא סוגר עליו ומחשיך חלילה (כידוע שהתרגום אינו מפרש 'לשון' המקרא, כי אם את תוכן הענין).

ח. והנה רבים אומרים היאך יתכן צרה צרורה כזו היא לטובה, ומה טובה יכולה לצמוח מכאן, ומה עוד, שמוכנים 'לוותר' על הטובה העיקר שלא יעברו אותה צרה, אך נפלאות מצינו בדברי הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (ויצא תרנ"ח ד"ה במדרש) בזה"ל, ולכן נקרא הקדוש ברוך הוא 'בעל הנחמות', כי הנחמות של בני אדם אין יכולים לתקן כל הצער העבר, אבל הנחמה שיהיה מהקב"ה יהיה מהופך כל הצער לטובה. והגם כי אין אנו מבינים איך יהיה מתהפך מה שעבר - לפי שאנחנו בתוך הטבע והזמן, אבל לעתיד נראה ונבין זה ההיפוך לטובה. עכ"ל.

כיו"ב, אמר הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע לבאר בנוסח ה'קדיש' שאומרים 'לעילא מכל ברכתא ושירתא תושבחתא ונחמתא', שאכן שבח הוא להקב"ה שהוא למעלה מכל מיני שירות ותשבחות, שאי אפשר לספר בכל תהילותיו, אך מה הכוונה ב'שבח' שמשבחין שהוא 'לעילא מכל נחמתא', אלא פעמים שיש לאדם צער גדול כל כך עד שאי אפשר בשכל אנושי לנחם אותו, אכן הקב"ה הוא כל יכול, וגם בשבר הנורא ביותר אשר נמנע מידי בני אדם לנחם - הקב"ה הוא לבדו יכול לנחם, כי הוא 'לעילא מכל נחמתא'.

זאת ועוד, כי יתכן שכל מקור חיותו של האדם הוא רק מחמת אותה צרה שבאה עליו, וכמו שכתב רבינו יהודה החסיד זי"ע ב'ספר חסידים' (אות תקא עיי"ש), יש בן או בת שפודים את אביהם, שלפעמים מתים הבנים כשהם קטנים והכל עצבין ואינם יודעים שבאמת היה נגזר על האב או על האם למות, ועצבון זה מצילים ממיתתם.

מסופר על אחד מחסידי הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע שהיה 'בעל חוב' גדול מאד והנושים לא נתנו לו מנוח, מאידך היה לו נכס אחד שהיה שווה הון רב, וחכך בדעתו למכור אותו ולפרוע במעות שיקבל את כל חובותיו, ואף ישתירו לו כמה פרוטות בכיסו למחייתו. הלך היהודי לשאול בעצת רבו כדת מה לעשות, ענהו הרבי, איעצך שלא למכור את הנכס, כעבור תקופת מה נתרבו חובותיו עוד ועוד, חזר היהודי אל רבו, אך הרבי בשלו, 'איעצך שלא למכור את הנכס'. אמנם משרדף יום אחר יום והנוגשים אצו לאמר שלמו חובותיכם, ויראו בניו כי באו מים עד נפש - מכרו את הנכס ופרעו במעות שנתקבל את כל החובות, ותהי הרווחה בבית האב. כעבור שבועיים נסתלק האב לעולם שכולו טוב. הבנים נכנסו לקודש פנימה אל ה'שפת אמת' וסיפרו לו על כך, מיד שאלם הרבי אודות הנכס, ומשנענה שמכרוהו, אמר להם, הנה איתא בגמרא (פסחים קיג:) 'שלשה חייהם אינם חיים', ישנם כאלו שכל 'חייהם'

ומה התכלית בכל הנסיונות, ומבאר הרמב"ן, כי הקב"ה חפץ לזכות את ישראל ולתת לו שכר הרבה, על כן מביאו לידי נסיון, בכדי שרצונו הטוב לעשות רצון השי"ת יצא מן הכח אל הפועל ויבוא לידי מעשה, ויקבל שכר מושלם על עמידתו בנסיון ועשייתו את דבר ה'. ולא עוד, אלא שטמונים באדם כוחות רבים ואדירים שהם נעלמים ומכוסים ממנו עצמו, ועל ידי שעומד בגבורה בנסיון מתגלים כוחות אלו ויוצאים אל הפועל, וזוהי טובה עצומה לאדם המתנסה שע"ז יוכל מעתה לעבדו ית' ביתר שאת, בעוז ובתעצומות^ט.

מצד המנוסה, אבל המנסה יתברך יצוה בו להוציא הדבר מן הכח אל הפועל להיות לו שכר מעשה טוב, לא שכר לב טוב בלבד, דע כי 'השם צדיק יבחן' (תהלים יא ה) כשהוא יודע בצדיק שיעשה רצונו וחפץ להצדיקו יצוה אותו בנסיון וכו', והנה כל הנסיונות שבתורה לטובת המנוסה. עכ"ל. וביאור דבריו הק', כי כבר תמהו רבים, לאיזה צורך מביא הקב"ה נסיון על האדם, והרי לפניו נגלו כל תעלומות, אין דבר נעלם ממנו ואין נסתר מנגד עיניו, ויודע הוא עוד קודם ה'נסיון' מה יעשה האדם ובמה יבחר, אם בדרך הטוב והחיים או להיפך ח"ו,

- היינו כל זכות קיומם וחיותם בעולם הזה אינו אלא מחמת ש'אינם חיים', שייסורים רבים עליהם עד שאין להם כל טעם בחיים. אביכם היה בכלל אלו, וקצבת חייו כבר נשלמה זה זמן רב, אלא שהחובות והייסורים החזיקוהו בין החיים, ועתה כשמכרתם את הנכס ונפטרתם מן החובות שוב לא היה לו במה להחזיק את חייו.

כיוצא בדבר היה הגרא"מ שך זצ"ל מספר בשם הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, שלאחד ממקורבי הגה"ק רבי ישראל סאלאנטער זצוק"ל (שהיה נוהג לפזו ולזמר לפני הגרי"ס בכל מוצאי יום הכיפורים את התיבות 'קדש את שמך על מקדישי שמך', בניגון אשר זימר גר הצדק הנודע הגרף פאטאצקי זי"ע הי"ד בשעה שהלך לכבשן) הייתה בת יחידה חולנית מאד, והיה האב מטפל בה יומם ולילה במסירות אין קץ, ויהי היום הגיע זמנה ונפטרה מן העולם, לאחר כ'חודש ימים' נפטר האב, נענה הגרי"ס ואמר, הנה עד עתה היה נראה כי כל קיומה וחיותה של הבת היה רק בזכות האב, שהיה מטפל בה ומחזיק אותה, אך כעת רואים אנו שאיפכא מסתברא, אותו יהודי נשאר לחיות בזה העולם, רק בזכות שהיה מטפל בבתו, והיא אשר החזיקה אותו בחיים, ומכאן, שקצרה השגת בני אנוש להבין את הנעשה בעולם הזה.

פעם נכנס איש יהודי אל הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע ושפך לפניו שיחו וצערו כי יש לו ל"ע כמה ילדים חולים, וצערו קשה מנשוא, חיזקו הגה"ק ואמר לו, הנה פעמים שמידת הדין מתוחה על האדם להביא עליו רעה רח"ל, ואין מנוס ממנה, אך מידת ה'רחמים' עולה כנגדה וממתקת את הגזירה, אשר תחת שתבוא עליו צרה אחת גדולה וקשה - 'יחלקו' את הרעה בין כמה מילדיו, ואכן מן השמים מרחמים עליו ומתחלקת הצרה והגזירה לכמה ילדים. עד"ז ייאמר כאשר מרגיש האדם שאפפוהו צרות רבות ורעות, הן במצב הפרנסה בחשבון הבנק... והן בבית פנימה כאשר שלום ביתו מעורער, ולכל פינה שפונה אינו רואה אלא צרה ו'סבוני גם סבבוני', עצתו אמונה, מתוך התחזקות ברחמי ה', אשר יתכן כי כל הצרות הללו אינם אלא במקום צרה אחת גדולה אשר מי יכילנה.

ט. מאמר נפלא ויקר אמר איש חכם ונבון שליט"א, כשהוא מקדים לספר ממה שהיה לפני שנים רבות במקום מגוריו בעיר חיפה יצ"ו, איש אומלל ומסכן היה חי בגפו, 'כולו אומר עניות דלות ואביונות'... בכגדים מטולאים קרועים ומטונפים, ואף 'עני בדעת' היה, ודיבורו עילג. ל'פרנסתו' עסק האיש בקיבוץ נדבות בכל הזדמנות, בבית ובשדה, בבית הכנסת ובשמחות וכו', ואכן הכל היו מרחמים עליו לנוכח מראהו וממלאים ידו ב'מצלצלין'. באחד הימים ראהו (המספר) עומד בשערי הבנק, כש'בן שיחו' הוא 'לא פחות ולא יותר' - 'מנהל הבנק' בכבודו ובעצמו, הלבוש מחלצות בהידור רב, והמה משוחחים במשך זמן רב, וכך חזר ונשנה המראה מידי כמה ימים, ועשה אותו ת"ח 'חשבון' לעצמו, מה לאותו הלך ולמנהל הבנק... בעל כרחך תאמר שהלה 'גביר' אדיר ובעל בעמיו, ואין 'תוכו כברו'... אלא שמאחר שמנהל הבנק חס על לשכתו המכובדת שלא תיטנף ח"ו על ידי אותו 'קבצן' על כן הטריח עצמו לצאת לרחוב העיר ולדבר עמו, ומעתה אם היה 'שווה' למנהל בכבודו ועצמו לצאת מלשכתו, לרדת 'מן ההר אל העם' הרי זה מוכיח בעליל שאינו סתם עוד אחד ממשתמשי הבנק, אלא הוא עשיר אדיר ויש לו למנהל 'רווחים' עצומים ממנו (ומאז חדל להעניק לו ולקיים בו 'מצוות צדקה'), ואכן 'חכם עדיף מנביא', ואחר מותו מצאו בדירתו הרים של מטילי זהב (Gold bars) כבדים, והתברר שכיוצא בזה הפקיד בכספת (סעי"ף) הבנק.

ממעשה זה למד המספר לקח טוב ומוסר השכל, כי אם 'שווה' למלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו 'להתעסק' עם בריות שפלות כמונו, קרוצי חומר ובשר דם, הרי לך ראייה גדולה ש'גבירים אדירים' אנו, וכביכול כדאי לו 'העסק', באשר יש לו מאתנו רווחים גדולים ועצומים...

באר הפרשה - פרשת וירא

וללמדנו כי אין הקב"ה מביא נסיון על האדם אלא אם יודע שיכול לעמוד בו, וכלשון הזה אמר הגר"א מווילנא זי"ע, ניכר נפלאות הבורא ית"ש שמחזיק

ליצר הרע כמו קשור בחבל, ואין מניחים אותו לשום אדם אלא כפי השיעור שיוכל האדם לשבור אותו (אורות הגר"א - שיחות אות ג) ז"א.

וביותר אומץ נאמר, למי שהקב"ה מנסה אותו בגוף או בנפש רח"ל, אל ידמה בנפשו חלילה שהוא 'מסכן ועני', או שח"ו השי"ת מאס בו ח"ו, ומשנאתו הביא עליו ייסורים הללו, אלא אדרבה, יבין וישכיל, כי אם 'שווה' לו לאבינו שבשמים 'לרדת' אליו - לנסותו בדברים קשים ופחותים, הרי זה אות ומופת כי יש לו בזה כניכול 'רווחים' בלי גבול... אלא שפעמים שה'אוצר' מוטמן ומכוסה נעלם מעיני כל חי ואפילו מה'קבצן' - זה שעומד בנסיון בעצמו... ואין לו אלא לפקוח עיניו ולהאמין בעצמו...

י. כיוצא בדבר, אין הקב"ה מביא ייסורים ופורענות על האדם אלא אם בכוחותיו לשאת אותם, ואם הגיעו שמע מינה שאכן יכול לעמוד בהם. כן איתא ברש"י על הפסוק (תהלים קמז יז) 'משליך קרחו כפתים', 'ומדרש אגדה, כפתים, הכל לפי משא הבריות, העני לפי חוסר מלבושיו מיקל עליו', והיינו שהקב"ה משליך 'קרחו' כפי מידת הבגדים שיש לו לאדם שיוכל להחם עצמו בצינה ובכפור, אבל אם אין לו מלבושים להתחמם בהם אזי לא יביא ה' עליו את ה'קרח'. וכדבר הזה ממש ידוע מה שאמרו צדיקים על הפסוק הקודם לו (טו) 'הנותן שלג כצמר' - שהקב"ה מוריד את השלג כפי ה'צמר' שיש לבריות, כי לעולם אין הקב"ה מביא רעה על האדם שאינו יכול לעמוד בה.

מסופר על בחור מיושבי בית מדרשו של הרה"ק הרבי רבי זושא מאניפולי זי"ע, שבאחד הימים נשלח עבורו מכתב המודיעו על פטירת אמו, ויהי כראות הבחור את דבר המכתב נחלש עד שנתעלף, מיד חשו אליו יושבי בית המדרש ועוררוהו מעלפונו, כששבה אליו נפשו אמר לו הרבי רבי זושא - הכל טעות גמור הוא ועדיין אמך בין החיים. ואכן כעבור כמה ימים באו שלוחי ה'בי דואר' לומר שהיה כאן טעות סופר והמכתב נשלח לאדם אחר. כעבור מחצית השנה נשנה הדבר ונשלח עבורו הודעה על הסתלקות אמו מהאי עלמא, ובהאי זימנא 'קיבל' את הידיעה בשלוות הנפש, או אז אמר לו הרבי, מהר, סע לביתך כי נכון הדבר, והסביר הרבי רבי זושא שאין כאן 'רוח הקודש', אלא, בפעם הראשונה שראיתי שאין בכוחו להכיל את הבשורה הקשה הבינותי שיש כאן טעות, כי יחד עם כל קושי ונסיון נותנים לו לאדם 'כוחות הגוף והנפש' שיוכל לסבול הצרה, ומכיוון שהוא לא עמד בזה וודאי שאין צרה זו שלו כי אם של אחר (שקיבל כוחות לעמוד בזה), כמו שנתאמת לבסוף. אמנם בהגיע ה'מכתב' השני ראיתי 'עומד' בהאי צרה ועקתא בלא לאבד עשתונותיו, הבינותי שעתה אכן כנים הדברים, וקיבל מן שמיא 'כוחות' לעמוד בקושי הצרה, על כן שלחתיו מיד לביתו.

בדומה לכך סיפר הגה"ח רבי זלמן בריזל זצ"ל עובדא שהתרחשה אצל הרה"ק 'ינוקא' מסטאלין זי"ע, פעם באה ידיעה לאחד מחסידיו (שהיה עשיר גדול) - שאחת מספינותיו שנשאה על גבה הון רב טבעה במצולות ים, ויהי כשמעו כי כן, התעלף העשיר, וממש היה מסוכן למות, כי לא היה ביכולתו לסבול הצרה, כבוא דבר המעשה אל הרבי, שלח לאמר לו 'אין השמועה נכונה כלל וכלל', למותר לציין שכעבור כמה שעות חזרו והודיעוהו שהספינה שטבעה איננה שלו. והסביר הרבי, שלא רוח הקודש היתה כאן, אלא, אחר שלא היו לו כוחות הנפש ל'קבל' את הבשורה הקשה, הבנתי שאין זה ספינתו, כי אין מנסים את האדם אם לא שנתנו לו תחילה עוז ותעצומות לעמוד בקושי הנסיון.

יא. עוד ייאמר בזה, שהנה הגה"ק רבי חיים מוואלוז'ין זי"ע (רוח חיים אבות ה ב) מדקדק בלשון המשנה שם 'עשרה דורות מנח ועד אברהם להודיע כמה ארך אפיים לפניו שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שבא אברהם וקיבל שכר כולם, עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכלם להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו עליו השלום', וכל המתבונן יתמה, מדוע במשנה הראשונה נכתב 'אברהם' בלא תוספת התואר 'אבינו', ואילו במשנה השניה לגבי עשרה נסיונות כתיב 'אברהם אבינו', וצריך ביאור טעם הדבר.

ומבאר על פי מה שנאמר (משלי כ ז) 'מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו', כלומר, 'כי כמה מידות שהצדיק טרח ויגע להשיגם - לבניו אחריו המה כטבע מוטבע ובקצת יגיעה יגיעו לזה', וכן נראה בחוש, שרבים מעמי הארץ מוסרים את עצמם על קידוש ה', כי הדבר מוטבע בתכונות נפשם בירושה מאברהם אבינו שמסר נפשו באור כשדים. ולטעם זה היו כל עשרה נסיונות - ליישר את הדרך לפנינו, וכגון, הכח לקבל את הנהגת הבורא באמונה שהכל לטב עביד חקוק בקרבנו בתולדה מאותו נסיון של 'יהי רעב בארץ' שלא הרהר אחר מידותיו של הקב"ה, וזאת

עתה אם אעבור או אקיים, כדרך שניסה את אברהם אבינו. ובודאי אילו ידע האדם שהקב"ה מנסה אותו עתה, היה נזהר מאוד, על כן יחשוב האדם תמיד בבוא איזה ענין לידו, כי כן היא מדתו של הקב"ה, שולח איזה ענין לאדם כדי לנסותו. ואשרי אדם שה' אלוקיו תמיד במחשבתו, עב"ל".

עוד עצה טובה קא משמע לן במה שאמר הרה"ק מלעכוויטש זי"ע לפרש בלשון חז"ל 'ועמד בכולם',

ועמד בכולם - דרכים ועצות היאך יעמוד איתן בנסיונות בתב השל"ה הק' (דרך חיים תוכחת מוסר אות מב) בהאי ליזנא, מפרשת העקידה ילמד אדם מוסר וימסור נפשו על קדושת השם יתברך", ומכל שכן שימסור אבר מאבריו או שבירת איזה תאוה, כגון לעמוד בהשכמה לתורה ולתפלה, או לשבור שאר תענוגים, וכן שיחה במלה וכיוצא בזה, יבטל רצונו מפני רצון המקום. עוד יחשוב האדם, באם באה לידו איזה עבירה או איזה מצוה, יחשוב אולי השם יתברך מנסה אותי

רמזו חז"ל בלשון המשנה 'נתנסה אברהם אבינו', שכל אותם הנסיונות היו לסיבת היותו 'אבינו', שהוא היה ראש האומה הישראלית, ומכח עמידתו בכל אותם הנסיונות 'כבש את הדרך לפנינו', למען יהיה נקל עלינו לעמוד בכל מיני נסיון. ומעתה אין לך מי שיכול לומר שהקב"ה ניסה אותי בדבר שאיני יכול לעמוד בו, שהרי כולנו בני אב אחד נחנו, כולנו מזרע אברהם אבינו, ושורש הקדושה חי וקיים בקרבנו.

יב. וכמו שכתב ה'משנה ברורה' (סי' א ס"ק י"ג) לבאר מה שנכתב בשו"ע (סי'ה) 'טוב לומר פרשת העקידה' - כדי לזכור זכות אבות בכל יום, וגם כדי להכניע יצרו כמו שמסר יצחק נפשו, ר"ל, שבאמרו בל יום פר' העקידה יתבונן בעצמו במעשה אבות, וילמד 'לעקוד' את עצמו בעניינים שלו ובנסיונות הנוגעים אליו...

יג. מעשה באחד שהיה מראשי משמר הצבא בארץ מגוריו, וכל סודות הצבא גלויים היו בפניו, באחד הימים עצר בדרכו טרעמ"פ (היט"ש), ומשעלה על הרכב שהסכים לקחתו, ראה שיושבים שם שנים מהמדינה היריבה עם מדינתו, והבין על פי ה'הלוך ילך' שלהם שכל רצונם הוא לאסרו אצלם, וכך להוציא מפיו את הסודות השמורים עמו, אך כבר לא היה באפשרותו לברוח. כך הוה, מיד לקחוהו לביתם והחזיקוהו תחת מסגר ובריח, והחלו לבדקו ולחקרו בחקירות ודרישות.... אמנם בתחילה עמד כצור חלמיש שלא לגלות כלום, ועל אף שהשונאים הכוהו וייסרוהו רבות לא הגיד להם מאומה מגנזי מדינתו, עד שפעם אחת איימו עליו שבפעם הבאה אם לא יפתח פיו לגלות ולחשוף את סודות הצבא יכוהו בפטישים על ראשו, כשמוע האיש כי כן, נשבר בקרבו וגמר אומר למלאות רצון השונאים ויהי מה, אך השניים לא נזהרו דיים ובצאתם מהחדר אשר היה אסור בו, שכחו לסגור הדלת כראוי, ובזאת שמע הלה את דיבורם ביניהם, ושמע ששפתם כשפתו ולא כשפת ארץ השונאים, או אז הבין ששניים אלו אינם נמנים כלל על עדת השונאים, אלא אדרבה הם נשלחו מטעם הממונים בארצו להעמידו על כור המבחן ולראות עד כמה כח סבלו בשמירת הסודות, כי רצו להעלותו במדרגה שאז יחשפו בפניו סודות עלומים יותר, ולפני גילויים כאלו יש להוסיף בבדיקה על בדיקתם שעשו לו בעבר, מכיוון שכך ננסכו בו כוחות מיוחדים והחליט בדעתו 'עבור עלי מה', אני את פי לא אפתח לגלות הסודות אף לא ברמיזה...

הבה נתבונן, וכי מה נשתנה עתה מקדם, אלא בעצם הידיעה שידע שכל ההסתרה והקושי שעוברים עליו - אינו אלא נסיון שמנסים אותו כעת, נותנת לו כוחות עצומים לעמוד כנגד כל הקשיים שבהתגברות שהרי לא נשתנה מאומה מעמדו בבית הסוהר - אלא שנודע לו שהוא עומד עתה ב'כור המבחן' ועת נסיון היום לו, וכעצה טובה שנתן לנו השל"ה לחשוב בעת נסיון אולי מנסה אותי הקב"ה כמו שניסה את אברהם בעת העקידה, והיינו דאמרינן, שאם יכיר שבעת הזאת מנסים ובוחרים אותו מן השמים, שוב לא יקשה לו להתגבר על כל קושי.

וכמסופר על אחד מצדיקי הדורות שאחד מחסידיו התאונן בפניו שלקוי הוא מאד במידת הכעס, ומכל דבר - קטן כגדול היתה חמתו בוערת בו, עד כדי סכנה לסובביו, אמר לו הרבי, המתן נא מחוץ לחדרי, ובעוד שעה קלה איעצך עצה ההוגנת להפטר מן הכעס, כצאת החסיד מחדר הרבי נכנס אחריו יהודי נוסף, נענה אליו הרבי בקול גדול (בכדי שהראשון ישמע את דבריו תוך כדי שהותו מחוץ לחדר), אבקשך, שביציאתך מחדרי תנסה בכל דרך שהיא להביא את העומד בחוץ לכלל כעס. החסיד 'השני' יצא מהרבי, ומיד נפנה 'לעשות רצון צדיק' - בתחילה שפך 'בטעות' משקה רותחין על רעהו (הראשון) ועל בגדיו, ובראותו שכל המשקה נשפך על חברו החל לפייסו בדברים, ולהתנצל בפניו 'לא הבחנתי בך' וכדו', אנא ימחל לי מר על אשר עוללתי לו, וראה זה פלא, 'כעסן' גדול זה לא די שלא

באר הפרשה - פרשת וירא

(מלכים ב' ד טז), ולכן צחקה, כי ענין הלידה אצלה הוא ממש כ'תחית המתים', וזה א"א אפילו על ידי ברכת מלאך אלוקים, דשינוי טבע גדול כזה אפשר רק על ידי מצוות (ציווי) הא-ל פרטית או בתפילה משנת חן מאתו. ללמדנו כוחה של תפילה שהיא גדולה יותר מברכתו של מלאך טו.

גם הפליגו בספה"ק במעלת השמחה וההתחזקות", וכבר ידוע מה שפירשו צדיקים (הגל מהנה אפרים ליקופים,

שהכוונה הוא על דרך שמצינו (ברכות כו:): 'אין עמידה אלא תפילה', ור"ל שיעמוד בתפילה ובתחנונים וישפוך שיחו לפני יוצרו וקונו שאכן יזכה לעמוד בנסיון, ושהקב"ה יסלק ממנו את כל הנסיונות טו.

וזכר כתיב בפרשתן (יה יב) 'ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלותי היתה לי עדנה', וכתב ה'ספורנו', 'ותצחק' כי חשבה שהוא ברכת המלאך, וכברכת נביא כעין ברכת אלישע שבירך את השונמית

רתח מזעם, אלא אף הוסיף לדבר בדברי פיוסין אל 'השופך', לאמר לו, לא אתה עשית זאת, כי אם האלוקים אשר שלחך. כך ניסהו בכה וכה, והעלה חרס בידו - 'הכעסן' לא קצף ולא רגז, ועל כל דבר נענה אל המנסה, 'שהכל נהיה בדברו' - בדבר ה'. לאחר זמן נקרא לשוב אל הקודש פנימה, ויאמר לו הרבי, שמעתי 'מאחורי הפרגוד' היאך עומד אתה בנסיון הכעס ממש 'הפלא ופלא', ואף כשחברך ניסה אותך ב'עשרה נסיונות' של כעס לא העלית רוגז אף לא בלב, ואם כן מה תתאונן על ה'כעס' שאין בך, ענהו החסיד בבת שחוק, אם היה הרבי מדבר מעט יותר בלחש היה זה 'נסיון', אך מאחר ושמעתי את דברי הרבי אל הנכנס אחרי, וידעתי בשעת מעשה שמנסים אותי, בזה נתבטלה ממני כל הבחירה. אחר הדברים האלה אמר לו הרבי, בכל עת זכור נא ש'מנסים' אותך מן השמים, וממילא יקל מעליך כל קושי הנסיון, ולא רק לענין 'כעס' הדברים אמורים, אלא על כל נסיון ונסיון שלא יבוא, אם ידע שהוא עומד עכשיו ב'מבחן' יוכל לעמוד בו בנקל יותר.

יד. ויש לרמז זאת בדברי חז"ל (יומא כח:): 'צלותיה דאברהם מכי משחרי כותליה' (עיי"ש), ולדידן ייאמר, כי בשעה שעולם חשך בעדו, ומרגיש שהעולם עומד כנגדו כמו כותל, והוא 'תקוע' מבלי מוצא מהסבך, אז הוא שעת הכושר להרבות בתפילה ב'צלותיה דאברהם', כי ע"י התפילה יש בכוחו להמלט מכל קושי ומכאוב, חושך והסתה, והיא היא כוחו ומשענתו.

טו. מעשה באחד שתינה צערו בפני הרה"ק מקאצק זי"ע באמרו - רבי, באו מים עד נפש ויותר אין בי כח לסבול הצרות, שאלו הרה"ק ומדוע אינך מתפלל, השיב הלה, לרוב צער אינני מסוגל להתפלל, אמר לו הרה"ק מקאצק, תדע שגדולה צרתך זו - שאינך יכול לעמוד בתפילה, וחמורה היא מכל הצרות העוברות עליך, ומדוע הזכרת צרה זו רק לבסוף ולא פתחת בעיקר הצרה שאין בכוחך להתפלל.

טז. וממילא לא ימנע עצמו מלבקש רחמים אפילו במקום שנראה שכבר 'כלו כל הקיצין', ואין שום סיכוי בדרך הטבע, שהרי בכחה של תפילה להביא עד 'תחיית המתים'... וכך כתב ה'ספורנו' (פסוק כב) על הא דכתיב 'ויפנו משם האנשים וילכו סדומה ואברהם עודנו עומד לפי ה', וז"ל, אף על פי שהמלאכים אשר שלח להשחית כבר הגיעו לסדום, מכל מקום אברהם עודנו עומד לבקש רחמים וללמד זכות כאמרם ז"ל (ברכות י.) אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים, עכ"ל.

יז. וכמשמעות לשון המשנה ועמד בכולם, כלומר, להחזיק 'מעמד' בכל גל וגל מבלי להישבר ומבלי נפילת הרוח. וכאשר סיפר הרה"צ רבי ישראל דב הלבערשטאם זצ"ל, שהנה בשנות המלחמה הראשונה עזב הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע את חצר הקודש בבעלזא וגלה לאונגרין (הונגריה), וכשוך המלחמה יצא הרה"ק לשוב לכיסא ממלכתו, ובדרכו שבת לראשונה בעיר האלאשיץ, ולרגל המאורע נקהלו שם הרבה חסידים לרוב עד מאד, ואף זקנו הרב נפתלי צבי אונגאר זצ"ל ערך 'נסיעה' ולקח עמו את בנו רבי ברוך אברהם זצ"ל שהיה אז כבן י' שנה. ולגודל הקהל העצום שנאסף מקרוב ומרחוק היה הלחץ והדחק עד 'לב השמים', והיו צריכים לפלס דרך למהרי"ד בכח גדול, ואף השתמשו לשם כך בזרועותיהם... וכשנכנס המהרי"ד בליל שבת קודש לפני 'עריכת השולחן' קיבל הילד 'מכה' עזה מהדוחפים, ומיד ברח הילד לבית האכסניא ושוב ל אבה ללכת לביהמ"ד, ואכן הלך האב ר' נפתלי צבי בצפרא דשבתא וב'שלש-סעודות' לבדו. בעת רעוא דרעוין פנה אליו הרה"ק ושאלו היכן הילד (היה זה לפלא גדול בעיניו, כיצד הבחין הרה"ק בתוך הדוחק והמהומה שאמש נלווה אליו בנו, וביותר, כיצד שם לבו היום שהילד איננו...), והשיב לו רנ"צ כי ספג הילד מכות 'זרוע' ב'לחיים' מהלחץ והדחק וממילא החליט להשאר בבית, נענה לו המהרי"ד, לך אמור לבנך, א איד טאר

ובעוד הרבה ספח"ק) בלשון הכתוב (ישעיה נה יב) 'כי בשמחה שעל ידי השמחה אפשר להינצל מכל הצרות', ולצאת תצאו, ר"ל 'כי בשמחה תצאו' מכל הני חבילין דמעיקין"ה, מאפילה לאור גדול.

זיך נישט דערשערקן ווען ער כאפט א גוטן קלאפ' (אסור לו ליהודי להתפעל אף כשמכים אותו מכות נאמנות)... ואמר ה'ילד', שעבר את שנות המלחמה הנוראה, ובמהלכה עבר צרות צרורות וספג מכות הרבה, ודברות קדשו של המהרי"ד שלא להתפעל מכל מכה הן הן שעמדו לו להחזיק מעמד...

יח. הרה"ק רבי רפאל מבערשיד זי"ע נתארח פעם בביתו של הרה"ק רבי שמואל מקאמינקא זי"ע (עיי' אמרי פנחס, שער תורת אדם אות יד), נגשה אליו בתו של רבי שמואל - שהייתה עקרה, ובקשה מאתו ברכה לזש"ק, אמר לה רבי רפאל 'שמחה' היא סגולה לזכות לזרע של קיימא, כשסיפרה הבת לאביה ר' שמואל את דברי הצדיק אמר לה האב, צדיק זה למד זאת מן התורה, מן הנביאים ומן הכתובים. מן התורה, דכתיב (בפרשתן יח יב) 'ותצחק שרה בקרבה' ובאותה שעה נתברכה ביצחק בנה (בהיותה בת תשעים שנה), מן הנביאים דכתיב (ישעיה נד א) 'רני עקרה לא ילדה', כי על העקרה אשר לא ילדה לשמוח ברננה ואז תושע מצרתה, ומן הכתובים דכתיב (תהילים קיג ט) 'מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה'. ומכאן למדנו שהעצה הטובה ביותר היא להיות 'תמיד בשמחה'.

יט. ומלבד שהשמחה פועלת בעליונים וממתקת כל הדינים לטובה, הרי טובה גדולה יש בה גם בארץ מתחת, וכמעשה שהיה עם הרה"ק רבי בונם מפשיסחא זי"ע בעת שהיה בדאנציג, שראה שנפל אחד להים, וכמעט שנטבע שם, אמר לו הרב הנ"ל בלשון אשכנז 'גריס מיר דעם לווייתן' (דרוש בשמי בשלום הלווייתן), ואח"כ עזר לו ה' שאחז בדף אחד וניצול, וביאר הרה"ק את פשר מעשיו, כי בחור זה לרוב חרדתו ופחדו נתיימשלגמרי מעצמו ולא היה בידו מוח לחשוב מחשבות היאך ובמה להינצל, ורק ע"י המילתא דבדיחותא נתרחב לבו במעט שמחה, וכבר העלה בראשו כמה עצות היאך להינצל (אור ישרים הערה לט, נפלאות חדשות - ליקוטים).

כ. וכי תאמר כיצד ניתן לשמוח במצב כזה, אך שמע נא למעשה באברך אחד שתינה את מר נפשו אצל הרה"ק רבי שלום מקאמינקא זי"ע שצרות ומצוקות רודפים אחריו וחיייו מרים עליו. ענהו הרה"ק הכל לטובה מאת הבורא הטוב ומיטיב לכל, אמר האברך, וכי אפשר להתכחש למציאות הדברים כי רע ומר חלקי, אמר לו הרה"ק ה'מבינים' ישבחו את משקה היי"ש ושאר 'משקאות החריפים', וישתו ממנו לרוב. לעומתן, אדם מן השורה שיטעם מהמשקה יזדעק מיד ויחמיץ פניו לנוכח מרירותן כי רבה, ומהי תשובת ה'מבין', כי אכן, כך הוא טבעו של המשקה - 'מרירות' זו תביאנו בתוך זמן קצר לידי 'ששון ושמחה', וממילא מתחילת שתייתו כבר מרגיש בו מתיקות שאין כמוהו, אף אתה כיוצא בו, הנך מתאונן על המרירות שבחייך, אין זה כי אם אחר שאינך 'מבין' עד כמה מתוקים המה דרכי ה', ואם תבין זאת, הרי מיד בעת 'שתיית המרורים' תגיל ותשמח כל ימי חייך.

חיזוק נוסף, במעשה בשנים מחסידי הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע (ר' ברוך יהושע ור' משה דודקעס) אשר עמדו בתחנת הרכבת והמתינו לבוא הרכבת אשר תובילם למחוז חפצם, באותה שעה עבר בסמוך להם חייל רוסי, והגיד להם אשר הוא יהודי, וכה סיפר להם, שבצעירותו היה אברך בעל משפחה והיה יושב על התורה ועל העבודה, עד שבאחד הימים נלקח בעל כרחו לצבא הצאר הרוסי, שם מצא עצמו עומד מול נסיונות קשים ומרים על שמירת התורה והמצוות. נאנחו החסידים מרוב צער על שככה עלה בגורלו. אמר להם החייל, הנה היה 'עדיף' להקב"ה שאשב בבית, על התורה ועל העבודה, מקיים מצוותיו ומחנך את בני ובנותיי לשמור דרך ה', ומדוע הגלה אותי מביתי וממשפחתי, ושלחני אל הצבא במקום אשר איני יכול ללמוד ולשמור מצוותיו, ואף לבני ובנותיי אין אב שיחנך אותם, אין זאת אלא מפני שלתועלת עדיף שיהיה באופן הזה, שעל ידי כן תגיע נפשי לתיקונה ולשלמותה, נמצא ש'ויתר' הקב"ה על התועלת שלו כביכול מפני התועלת שלי... ואם כה רבו רחמיו עד שבחר להעדיף אותי מאותו מה לי כי אתלונן ואצטער...

ומכאן יתבונן האדם יראה ויבין את גודל אהבתו של הקב"ה אליו, כי מדוע הביא עליו 'נסיונות' קשים כאלו, ומייסר אותו כאב המוכיח את בנו, ומן הנראה היה שיעדיף הקב"ה כביכול שישבו בניו דשנים ורעננים מבלי מניעות ונסיונות, ישבו בנחת, ויעסקו בתורה ובתפילה מתוך מנוחת הדעת, אלא, כביכול 'ויתר' הקב"ה על התועלת שלו מפני התועלת של בניו...

עוד נימא בה מילתא, במה שפירשו צדיקים על יסוד דברי הרה"ק ה'ייטב לב' זי"ע (ייטב פנים לר"ה אות כט) בלשון הכתוב (תהילים לג ט-ג) 'שירו לו שיר חדש היטיבו נגן בתרועה, כי ישר דבר ה' וכל מעשהו באמונה', שהנה 'תרועה'

ושייכות לרבינו הקדוש, אבל ללמד בא עד כמה הקב"ה רוצה שנהיה בשמחה כי היא 'ישונו של העולם' כ"א.

וירא אליו ה' - השראת השכינה ביותר בזמן הסתר ונסיון בפרשתן (כ"א יז), 'ויקרא מלאך אלוקים אל הגר מן השמים ויאמר לה מה לך הגר אל תיראי כי שמע אלוקים אל קול הנער באשר הוא שם', ודייקו חז"ל (בר"ר נג יד) מלשון הפסוק, שהן הגר והן ישמעאל התפללו על רפואת ישמעאל, אך שמע אלוקים אל קול הנער יותר ממה שישמע לתפילת הגר, וביארו בזה"ל, 'באשר הוא שם, בזכות עצמו, יפה תפילת החולה לעצמו יותר מכל'. וכן הביא רש"י 'מכאן שיפה תפלת החולה מתפלת אחרים עליו, והיא קודמת להתקבל'.

וביאר הגאון רבי יצחק (בן הגה"ק רבי חיים) מוואלאז'ין זי"ע (בספרו 'פה קדוש') טעם הדבר באופן נורא, כי איתא בחז"ל (שבת יב:): 'שכינה למעלה מראשותיו של חולה שנאמר (תהלים מא ד) ה' יסעדנו על ערש דוי', ונמצא שבאותה שעה שישמעאל היה חולה השרה הקב"ה שכינתו עליו, וזהו שאמר שמע אלוקים אל קול הנער, ומדוע 'באשר הוא שם', והכוונה לשכינה הק' שהיא היתה שם, ועל כן נתקבלה התפילה שהיתה במקום ההוא יותר מתפילתה של הגר שלא היתה שם כ"כ השראת השכינה^{כ"ב}. וללמדנו עד כמה קרוב ה' לנשברי לב^{כ"ג}, ואפילו אם הוא רשע כישמעאל שכבר עבר על ג' החמורות (עיי' רש"י כא ט) וגם יצא לתרבות רעה (שם יד).

נס להתנוסס - גודל חיבתו של הקב"ה לאותם העומדים בנסיונות בפרשתן (כ"א א), 'והאלוקים ניסה את אברהם' וגו', איתא במדרש (בר"ר נה א), 'כתיב (תהלים ס

ובשל"ה הק' (תו"א שער הגדול ה) מביא מדרש נפלא בענין זה, וז"ל, ובמדרש, אמר לו הקב"ה למשה לך אמור להם לישראל כי שמי 'אהיה אשר אהיה' (שמות ג יד) - כשם שאתה הווה עמי כך אני הווה עמך, וכן אמר דוד (תהלים קבא ה) 'ה' צלך', מה צלך אם אתה משחק לו הוא משחק לך ואם אתה בוכה לו הוא בוכה כנגדך, ואם אתה מראה לו פנים זעומות או מסוברות אף הוא נותן לך כך, אף הקב"ה צלך - כשם שאתה הווה עמו כך הוא הווה עמך. ע"כ.

ודע כי הקב"ה חפץ שיהיו הבריות בשמחה, וזהו קיומו של העולם, נוראות מצינו בדברי הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (חי' נדרים נ:): על הא דאיתא שם בגמ' על רבינו הקדוש שעמד להשיא את רבי שמעון בנו, והוציא הוצאות הרבה לשמחת הנישואין, 'ולא אומניה לבר קפרא (כי רבינו הקדוש היה מקפיד שלא לשחוק בעוה"ו, ואילו בר קפרא היה משתדל לברחו ולשמחו) אמר ליה אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה, אומניה, אמר לעושי רצונו בעולם הזה כך לעולם הבא על אחת כמה וכמה'. וכבר תמחו המפרשים היאך יתכן שיאמר בר קפרא על רבי שהוא 'לעוברי רצונו' ח"ו (וע' מהרש"א). וכתב החתם סופר, וז"ל, שמעתי ממחותני הגאון מו"ה בונם אב"ד ק"ק מאטרסדארף, דרבינו הקדוש עבר על רצונו של הקב"ה שיש לו בעוה"ו, שהקב"ה רצה בעוה"ו שיהנו הבריות ממנו, ולא תהו בראו, והוא לא רצה ליהנות, אפילו שלא לשמוח בשמחת חתונת בנו, א"כ עובר הוא על אותו רצון שיש להקב"ה בישונו של העולם הזה, ולבסוף כשהזמינו וידע בר קפרא שישמחנו בריקודו כדלקמן - אמר שהוא עושה רצונו של הקב"ה בעוה"ו. עכ"ל. ומילתא דפשיטא שאין לנו שמיץ השגה

הוא מלשון שָׁבַר - ילולי יליל, וא"כ מה שייך לומר היטיבו נגן ב'תרועה', כיצד ניתן לשמוח ולנגן בזמן של שבר ובכיה, גם צריך להבין את 'נתנית הטעם' באומרו 'כי ישר דבר ה' וכל מעשהו באמונה' - מה טעם יש בזה לבאר את השיר והניגון בתרועה. אלא שבשעה שבאים ייסורים על האדם והוא 'שומע קול תרועה' ומקבל על עצמו להיטיב דרכיו מעתה ואילך, הרי הקב"ה כביכול 'מאמין' לו שאכן ישפר מעשיו וישתנה לטובה, כי 'כל מעשהו באמונה', ומיד פוסק להביא עליו טובה וברכה, אם כן כבר ניתן מעתה להיטיב נגן ולשיר שיר חדש על הטובה העתידה לבוא מאחר שקיבל על עצמו לשוב אל השי"ת.

כ"א. אימרה נאה אמר הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע במה שנאמר בפרשתן (יה כח) 'אולי יחסרון חמישים הצדיקים חמשה התשחית בחמשה את כל העיר, ויאמר לא אשחית אם אמצא שם ארבעים וחמשה', כי תיבת חמשה היא אותיות שמחה, וכך שאל אברהם אבינו אולי יהא שם חמישים צדיקים, אלא שיחסר להם מידת השמחה - חמשה, וכי תשחית עבור חסרון השמחה, ענה הקב"ה לא אשחית אפילו אם אמצא רק ארבעים, אך בתנאי ש-וחמשה, שארבעים אלו יהיו שרויים בשמחה...

(יומא כח:), כי רבים קיימו את המצוות כולן ולא נתעלו במדרגות כמוהו, אלא כל זאת היה בזכות עמידתו בגבורה ב'עשרה נסיונות'^ג, וכמו שאמרו במשנה (אבות ה ג) 'עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולן - להודיע כמה חיבתו...'

ובן כתב ה'ספורנו' בפסוק (כב יב), 'כי אתה ידעתי... ולא חשבת את בנך את יחידך ממני, וז"ל, 'ידעתי אני המלאך שבדין יגדילך הא-ל על מלאכיו, כאמרם ז"ל (סנהדרין צג.) גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת.'

נתת ליראיך נס להתנוסס מפני קושט סלה, נסיון אחר נסיון, וגידולין אחר גידולין, בשביל לנסותן בעולם בשביל לגדלם בעולם פגס הזה של ספינה, והיינו שפירשו חז"ל לשון 'נסיון' שהוא מלשון 'נס' (הגל המתנוסס לנובה) של ספינה, וכלומר, שתכלית הנסיון הוא לרומם את האדם ולגדלו 'גידולין אחר גידולין', עלייה בתר עלייה.

ובך כתב הרמב"ן (האמונה והבטחון פ"ו) לא נשתבח אברהם אבינו על מה שקיים את כל התורה

כב. וכבר כתב הרה"ק ה'נתיבות שלום' (נתי"ש מכתבי קודש, מכתב רכ, ובהערה שם) וז"ל. בהיותי ל"ע בבית החולים בעיתים הקשים ביותר, חייתי ממאמר חז"ל שאמרו 'הקב"ה מראשותיו של חולה', והרגשתי כי 'כותל המערבי' שאמרו חז"ל (שמו"ר פרשה ב, ב; מדרש שוח"ט תהלים יא) שלא זזה שכינה ממנו הרי בחי' זו לי מראשותי, וזה נתן לי כח להתגבר על כל המצבים.

ודע, כתב המהר"ל זי"ע (גור אריה, ויחי ד"ה שהשכינה) שלא דווקא ב'חולה' הדברים אמורים, אלא כל מי שתשש כוחו ונשבר לבו כחולה, הקב"ה שורה עליו, כי כל הטעם ששכינה למעלה מראשותיו של חולה - כי 'את דכא ושפל רוח אשכון', ואין לך דכא כחולה, ואם כן, ה'חכם' יביא על עצמו את השכינה, אף בלא חולי ל"ע - על ידי 'שברון לב'. וכעין זה היה אומר הרה"ק מרוזין זי"ע - 'ייסורי הנפש הינם כייסורי הגוף ויותר מהם, וגם אצלם שכינה למעלה מראשותיו של חולה'.

ומעתה יתבונן כל 'חולה' וכל מי שעוברים עליו ייסורים בגוף ובנפש רח"ל כי המקום אשר הוא עומד עליו אדמת קודש הוא, ו'זה שער השמים', ומשם דייקא מתקבלים התפילות 'באשר הוא שם'...

כג. אמנם, פעמים שבעת הנסיון אין האדם מרגיש את קרבת ה' אליו, וכבר ביאר הרה"ק המגיד מקאז'ניץ זי"ע (עבודת ישראל ד"ה ויקרא) בלשון הכתוב (פסוק ד) 'וירא את המקום מרחוק', שרומז על הקב"ה - שהוא מקומו של עולם (בר"ר סח ט), והיינו, שבשעה שהלך אברהם אבינו להר המוריה, נאבדה ממנו בהירות האמונה והדבקות בבורא ית"ש עד שראה את הקב"ה 'מרחוק', ולא הרגיש שום קירבת אלוקים לי טוב, וכיו"ב ביאר במה דאיתא ב'תרגום ירושלמי' על מה שנאמר (פסוק יד) 'ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה - את הוא ה' דחמי ולא מתחמי' - רואה ואינו נראה. והיינו, שבשעת הנסיון אין הקב"ה נראה לאדם, אלא נדמה לו שהקב"ה התרחק ממנו ח"ו, וכל תפקידו בזאת השעה להאמין כי הקב"ה עמו בחמלה גדולה ובקירבה יתירה אף שאינו מרגיש.

וכבר שאל 'בעל ייסורים' את רבו מפני מה אינו מרגיש את אהבת השי"ת אליו וגודל קרבתו בתקופה כזו, ונענה לו מינייה וביה, אם היית מרגיש שוב לא היה 'נסיון'...

וכך אמרו לבאר בלשון הכתוב (לעיל יב א) 'ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך', שהנה ידוע הביאור במה שנאמר (שמות י א) 'ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה', שלכאורה היה צריך לומר 'לך אל פרעה', אלא שכביכול כך אמר לו הקב"ה למשה בא עמי לפרעה, וא"כ יש להקשות מדוע לגבי אברהם כתיב 'לך לך' ולא כתיב 'בא', וכי תאמר שהקב"ה עזבו - שילך לו לבדו... וביותר תגדל הקושיא שהרי מקרא מפורש כתיב (יהושע כד ב-ג) 'כה אמר ה' אלוקי ישראל בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם וגו', ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר ואולך אותו בכל ארץ כנען, והרי להדיא שהקב"ה הוליך את אברהם ולא הלך מעצמו, וא"כ מדוע נאמר לך לך... ולא 'בא'. אלא ביאורו, כי בוודאי היה הקב"ה עם אברהם בכל הילוכו, אלא שהא גופא היה ה'נסיון' - שיהיה נדמה לו כאילו הולך לבדו, אך באמת לא עזבו הקב"ה ח"ו, ולא עוד אלא שהקב"ה התקרב אליו באותה שעה יתר מכפי הרגילות תמיד, שכביכול הוא נשא אותו והולך אותו, אלא שזהו מהות הנסיון הוא ה'הסתר' וההעלם...

כד. הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע ביאר בכתוב בריש פרשתן (יה א) 'וירא אליו ה'', וברש"י 'לבקר את החולה', כי כך אמר הקב"ה, ראיתי כיצד אברהם אבינו עומד בנסיונות ב'ימים הטובים', עתה אלך ואראנו כיצד הוא עובד אותי כשהוא ב'חליו', בימים הקשים... ולדרכנו ייאמר עוד, שהקב"ה מתגלה אל האדם דייקא 'לבקר את החולה', כשהוא מוקף בצרות מכל עבר, והוא מתגבר על כל הקשיים, או אז הקב"ה בא לבקרו.

באר הפרשה - פרשת וירא

אחר תאוותיו והוא נלחם בגבורה כנגד הצר הצורה, ומשבר רצונותיו וטבעיו מפני רצון השי"ת, הרי זה חשוב כעקידה ממש^כ, ועל זה מסיים הכתוב 'בקרנו' שהוא מלשון הארה וכמו 'כי קרן עור פניו' (שמות לד לה)^ל, שהעומד בנסיון 'תהל אורו עד כסא הכבוד'.

ובל כך רבתה מעלת הזובח את 'רצונו' ועובד את בוראו כנגד טבעו ומוזנו, שאפילו בהאי עלמא ישלם לו ה' במפעלו 'מידה כנגד מידה' - לשנות עבורו את הטבע להטיב לו^{לא}. וכמו שכתב הרה"ק ה'באר מים חיים' זי"ע (פר' נח יד), שהנה אצל אברהם אבינו

והיינו כי על ידי העמידה בנסיונות^{כה} עולה ומתעלה^{כז} בדרגא יתירה על מלאכי השרת^{כח}.

ומעשי אבות סימן לבנים, 'להודיע חיבתו' של כל אחד ואחד העומד בגבורה כנגד יצרו ב'עשרה נסיונות' של כל חד וחד בדיליה^{כח}. וכבר הביא הרה"ק ה'אור לשמים' זי"ע (חוקת ד"ה עלי באר) בשם הרה"ק ה'חווה מלובלין' זי"ע בביאור הכתוב (פסוק יג) 'והנה איל אחר נאחו בסבך בקרנו', שהראהו הקב"ה לאברהם 'איל אחר' - שיש עוד 'איל' (עקידה) מלבד איל (עקידה) זה, והוא כאשר האדם 'נאחו בסבך' היצר, המסבכו ומושכו

כה. פשיטא ואין צריך לומר שלא לאנשים כערכנו להביא עלינו בידיים את ה'נסיונות', ואדרבה, הרבה יש לשפוך לב כמים בבקשתנו (בברכות השחר) 'אל תביאנו לא לידי נסיון', אלא, שאם כבר נקלע לידינו נסיון כלשהו - נזכור היטב מעלת הנסיונות ועד כמה ניתן להתרומם על ידם.

כו. צא ולמד, מדרכו של עולם, אחר שנדבק ב'נגיף' יש בקרבו 'נוגדנים' (Antibodies), כי אחר שהוכרח גופו לריב ולהתגבר נוצרו בו כוחות מנגדים, כך הוא גם ברוחניות, מי שנולד עם תכונות קשות והוא מתגבר עליהם, הרי הוא קונה קנין נצח 'רוממות' הרבה יותר ממי שהכל אצלו חלק ופשוט.

כז. כיו"ב כתב הרה"ק מראפשיץ זי"ע (זרע קודש פר' לך בסופו, ליקוטים) וז"ל. מה שנכתב בתורה מעשי אבות ולא נכתב מה עשה מיכאל המלאך ושאר המלאכים, רק, שהאבות הקדושים המשיכו התורה ע"י שבירת טבעם הגשמית - שעשו כל דבר היפך טבעם הגשמית ונעשה מזה תורה, למשל אברהם שבר טבע הגשמי שלו, והעלה בנו יחידו ונעשה מזה תורה, עכ"ל. כלומר, אין להקב"ה 'עסק' עם מלאכים, ואין שום חידוש במעשיהם הנשגבים מאחר שכולם קדושים וכולם טהורים והם רוחניים לגמרי, וכל הנחת רוח שיש לאבינו שבשמים הוא רק מבריותיו העשויים מבשר ודם השוברים טבעם הגשמי ומתאפקים מליך אחר תאוותיהם, ורק מהם 'נעשה תורה'...

כח. וכבר אמרו צדיקים, מאין ידע אברהם אבינו ש'מצוה' יש לו בשחיטת האיל, אלא, בראותו שהאיל נאחו בסבך, וקשה עליו לקחתו לשחטו, ודבר שבא בקושי אינו מן היצה"ר ובוודאי הוא מהיצר טוב ומונח שם מצוה. כיו"ב איתא מהגר"א (ביאור הגר"א, רות א יח) 'ותרא כי מתאמצת', אחר שראתה שקשתה עליה ההליכה אעפ"י שצעירה היא, מיד ידעה כי ביאתה עמה מצד הקדושה היא, ולכן מערים היצר קשיים כדי שלא תלך ולא תבוא, וחיזקה אותה כדי שתבוא עמה.

כט. יש שביאר עפ"י דבריו את נוסח התפילה (ברכת זכרונות מוסף דר"ה) 'ועקידת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור', שהכוונה היא ועקידת יצחק לזרעו היום, ר"ל אותה בחי' עקידת יצחק הנעשית היום על ידי זרעו המוסרים ומבטלים רצונותיהם ותשוקותיהם אל הקב"ה, ברחמים תזכור.

ל. רבים מבני ירושלים של מעלה היו מהדרים לפאר סוכתם בתליית 'שושנים' (רויזן) שהיו בעצמם מכינים מתוך גיעה עצומה - בחיתוך עשרות חתיכות נייר קטנים צבעונים ושוזרים אותם זו בזו באומנות מיוחדת, שמעתי מהגה"ח רבי ישעיה אשר ברנשטיין שליט"א שאביו הגה"ח רבי יעקב חנניה זצ"ל שלח פעם 'שושנה' כזה להרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין זי"ע, לאחר זמן כשהיה הרה"ק בארה"ק נכנס אליו רי"ח, נענה אליו הרה"ק, דעו נא, כי הרבה 'צאהל' (מס) שלמתי על הרויז (במעבר הגבולות), תמה רי"ח, ומה ראו שומרי הגבולות לקחת מס גבוה על חיבורי ניירות שאין בהם כל ערך, אמר לו, הרה"ק, "די צאהל איז לויט די הארעוואניע", כלומר, גובה הערך לתשלום המס, נקבע כפי מידת היגיעה הנדרשת לייצר חפץ זה. אף אנו נאמר לכל איש ישראל באשר הוא, דע לך, אל ישבר לבך מגודל היצר הבעור בקרבך, ולנוכח היגיעה הנדרשת ממך על כל דבר קטן כגודל, כי כל הערך אינו נמדד אלא אך ורק לפי היגיעה ולא לפי ענין אחר.

לא. וכמו שכתב הרה"ק ה'כתב סופר' זי"ע (וירא ד"ה עוד נ"ל ע"ד צחות) על הכתוב (יה ט) 'ויאמרו אליו איה שרה אשתך, ויאמר, הנה היא באוהל', כי בראות המלאכים את ה'שפע' הרב שהוגש לפנייהם בבית אברהם - ג' לשונות

מצינו שעשה לו הבורא ניסים למעלה מדרך הטבע, וכגון הצלתו מ'אור כשדים', ומה שנהפך העפר שבידו לחיצים ובליסטריות בורקן העפר על שונאיו (סנהדרין קט.). ואילו הצלת נח 'איש צדיק' הייתה רק על פי דרך הטבע - שהוצרך לבנות תיבת עצי גופר שתוכל עמוד נגד המבול ולא נעשה לו נס שינצל מן המבול ללא 'תיבה' וכיוצא בזה, ומה נשתנה דינו של זה מזה.

אלא, כי הקב"ה נוהג עם כל אחד 'מידה כנגד מידה', ולכן, נח שעבר את ה' בכל כוחו - אבל בדרך טבע העולם כדכתיב (ו ט) 'את האלוקים התהלך נח' (אלוקים בנימטריא הטבע), על כן גם נס הצלתו לא הייתה כי אם בדרך הטבע. מה שאין כן אברהם אבינו ששיבר את טבעו, ועבר את בוראו למעלה מדרך הטבע, שהיה מכריז אמונתו בה' - והיו כל בני העולם מעבר אחד והוא מעבר אחר, לכן גם הנהגת ה' עמו הייתה למעלה מדרך הטבע לב.

בחרדל וכו', אמרו לו איה שרה אשתך לבטח איננה בבית, שהרי 'אשה עיניה צרה באורחים' (ב"מ פה.), ומכיוון שאיננה בבית היית יכול להגיש לנו הרבה כפי רצונך... ויאמר להם אברהם, לא כדבריכם, אלא הנה היא באוהל והיא אשר הכינה את כל השפע הרב, כי שיברה את טבעה, שלא להיות 'עיניה צרה באורחים', אלא מכנסת היא את האורחים כראוי - כדרך הצדיקים שמשנים טבעם, אמרו המלאכים אם כן, ראויה היא שישלם לה ה' מידה כנגד מידה וישנה בעבורה את הטבע שתלד בן, ואז בישרו 'שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך'.

ובזה יש לבאר עוד בדברי חז"ל (בר"ר נא ו) על הפסוק (יט כט) 'ויזכור אלוקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפיכה', והובא ברש"י, 'מהו זכירתו של אברהם על לוט, נזכר שהיה לוט יודע ששרה אשתו של אברהם... ולא גילה הדבר, לפיכך חס הקב"ה עליו'. ולכאורה יפלא, מדוע דייקא זכות זו עמדה לו, שלא היה מושחת ורשע ולא גילה אודות שרה, והרי מן הנראה כי זכות גדולה יותר היה לו במה שקיים 'הכנסת אורחים' במלאכים ומסר נפשו עליהם, ולא התיירא מהאנשים אשר פתח הבית, אמנם לפי האמור לעיל יתבאר שפיר, כי מה שהכניס את האורחים לביתו לא היה לו אלא מאחר ש'מבית אברהם למד להיות מחזר אחר אורחים' (רש"י יט א), והייתה מצווה זו כמי שבאה לו בירושה, ומוכן מאליו שיקיימנה שהרי גדל ב'אוויר' כזה (משא"כ שמירתו על מוצא פיו עלתה לו ביגיעה עצומה), מצווה כזו אין בה כל כך כוח כמצווה שעולה לאדם ביגיעה, ורק קנין נפש זה הגן בעדו.

ומכאן, כל אחד ואחד בעניינו, כאשר ישבר טבעו למען שמו יתברך, יזכה לישועות וניסי ניסים למעלה מעלה מדרך הטבע, וכלומר, שבכדי 'להזכר לטובה' לא די לנו במצוות שבהם הורגלנו מבית אבינו כהנחת תפילין ותפילה ג"פ ביום וכיו"ב - אף שמעלתם שגבה עד מאד, אבל להזכר לטובה ולהצלה נזכה דייקא בזכות מה שעולה לנו בקושי, וכגון, בשעה שה'דיבור' עומד הכן לפרוץ מפיו ובכוחותיו האחרונים הנו 'בולם פיו', או כשמתגבר על רצון הטבעי להביט וכו' ו'עוצם עיניו' וכיו"ב, עי"ז 'יזכר לטובה' להנצל מכל פגע ומקרה.

דוגמא לדבר מה שהיה הגאון רבי יעקב איידלשטיין מיייעץ כ'סגולה' לזיווג הגון למי שנתעכב בפרק האיש מקדשו, שיקבלו ע"ע 'קבלה' טובה, שלאחר נישואיהם ימסרו את ביתם ל'אורחים' בכל עת שיצאו מביתם בשבתות וכיו"ב, היות שמטבע העולם קשה להעמיד את הבית לזרים... ועל ידי שישברו את מידותיהן יזכו ש'יקרע להם הים', ועל דרך זה ייאמר, כי בכל עת שהאדם מתאוה מאוד לדבר והוא מתאפק למען שמו ית', או 'מקריב' בשאר עניינים ממה שליבו מתאוה הרי הוא זוכה שיפתחו בפניו שערי הישועה לטוב לו בכל העניינים.

לב. מוסיף ה'באר מים חיים' לומר 'ואפילו בדורותינו, כמה העין רואה בחוש ניסים שנעשו לגדולי ישראל ולצדיקי אמת, שנתהפך הטבע בפניהם, וכל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה' ושם ה' נקרא עליהם, שמהוה לנגדם התהוות חדשות, ומשדד כל מערכת השמים ומזלות הרקיע בשבילם, והכל עבור כי עז צדקתם ואמיתתם בדרך ה' שלא בטבע... והקב"ה מיחד שמו על אדם הזה' עכ"ל. ולדידן ייאמר, כל חד לפום דרגא דיליה, יעבוד את ה' בכל לבו נפשו ומאד, יתגבר על טבעו ויראה פלאות.

בזו הדרך ביאר המהר"ל זי"ע (דרך החיים עמ"ס אבות ה ג) שתיבת 'נסיון' נגזרת מתיבת 'נס', כי כמו ש'נס' פירושו למעלה מן הטבע כך אי אפשר לאדם לעמוד בנסיון אלא בעבודה ויגיעה למעלה מדרך הטבע.

ומהא טעמא המתגבר על יצרו ונסיונותיו יזכה לנס (ספר חסידים קצו).

הנה כתיב בפרשת לך לך, ששרה אמנו אל אברהם אבינו (טז ב) 'הנה נא עצרני ה' מלדת בא נא אל שפחתי אולי אבנה ממנה', וכי מה ההסבר וההגיון ב'אולי אבנה ממנה', ומה גם, ששרה היתה עקרה ובמציאות לא

לעשות צדקה – להיות טוב ומיטיב לבריות

כתב רבינו יונה בפרשתן (בפירושו עה"ת) דבפרשה זו למדנו חשיבות ענין ה'נדיבות' ומתן שכרה לג. ולהיפך, עד כמה מאוסה הכילות ועונשה. דהנה כתיב (יה יח-כ) 'כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו את דרך ה' לעשות צדקה' לדי, ובזכות הצדקה נתעלה להיות 'ואברהם היה יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל גויי הארץ', והיינו שנהפך להיות מקור הברכה. לאידך, (פסוק כ) 'ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד', ואינם שומעים 'צעקת הדל', ומתאכזרים שלא לגמול חסד וצדקה עם הבריות. ולא עוד אלא ש'חכמים המה להרע' - עשו רשעותם ב'חכמה' (לומדיש'ע רוצחים) כמובא בסוף מסכת סנהדרין (דף קט), וכגון שהיו נותנים לאורח מיטה שאינה כפי מידותיו, ואם היה ארוך יותר היו אותם רשעים

חותכים את רגליו שיתאימו למיטה עליו הוא שוכב, ואם היתה המיטה קצרה מדי היו מותחים את גופו לאורך המיטה עד שכל אבריו מתפרקים. ואעפ"כ לא נזכר בנביא שנחתם גזר דינם רק על 'ייד עני ואביון לא החזיקה', ככתוב (יחזקאל טו מט) 'הנה זה היה עוון סדום אחותך... ייד עני ואביון לא החזיקה', וכל כך רע הדבר בעיני ה' עד שהפך את העיר - עונש שלא מצינו בזאת זולתי בסדום (רק בנינה אילו לא היו שבים בתשובה) לה.

כיו"ב כתב רבינו בחיי (יה כ) לבאר מדוע החמיר הבורא עם אנשי סדום להענישם בעונש כל כך נורא כהפיכת העיר, על אף שעדיין לא ניתנה תורה, ומבאר, 'אבל נגמר דינם - בעוון שהיו מואסין את הצדקה, ולא היו משניחים על ענייהם ועל רעיהם שהיו מוטלין ברעב... ואנשי סדום היו מואסין בה (בצדקה)

היה שייך שתלד זש"ק, אלא ביאורו, כי אדרבה, מאחר והיא זקוקה לישועה למעלה מדרך הטבע, על כן אמרה, אף אני אעשה מעשה טוב שהוא למעלה מדרך הטבע, שהרי הכנסת 'צרה' לבית הוא מעשה נאצל, הדורש מהאדם כוח מעל לדרך הטבע, ובזכות זה יושיעני ה' בישועה ממעל לדרך הטבע, וכן הוזה.

לג. כתיב (ירמיה לא יד-טו), 'קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה וגו', כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך וגו', וקצת צ"ב דהרי אמרו חז"ל שבעת ה'חורבן' באו כל האבות והאמהות הק' בבכיה, וכל אחד הזכיר זכותו למען הציל את בני ישראל, ומדוע דייקא רחל נענתה ורק לה נאמר מנעי קולך מבכי. אלא, שמצינו ברחל שהסכימה לשלם מחיר יקר בכדי למנוע אחרים מלבכות, שהרי 'עניי לאה רכות' - שהיתה בוכה ומצירה שלא תפול בחלקו של עשו, עד שגילתה לה רחל את הסימנים בכדי שתוכל להיכנס לחופה ולהינשא ליעקב, אף שידעה היטב שעיי"ז תפסיד היא עצמה את זכותה ושוב לא תהיה לחלקו של יעקב, ומי שמשלם משלו כדי למחות דמעת אחרים, הקב"ה נוהג עמו באותה מידה ומוחה את דמעתו...

לד. דבר נורא שמענו מאת האברך המופלג הרה"ג רבי מנדל פרלמוטער זצ"ל, שהנה אמרו חז"ל (אבות ה ט) 'עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות... ויש אומרים אילו של אברהם אבינו' - הוא האיל אשר נשחט תמורת יצחק אבינו בעת העקידה. ותמוה הדבר, כי לא נראה שיש בזה אחד מיסודות האמונה או מדברים ההכרחיים לקיום העולם (כשאר דברים הנזכרים במשנה, כגון 'פי הבאר' שבא להציל ולהשקות ס' ריבוא מבני ישראל במדבר), מדוע היה צורך למהר ולברוא את האיל, וכי לא סגי להזמין אותו בבוא העת. אלא ביאורו, שהרי איל זה בא להציל את יצחק משחיטה, ולהציל יהודי מצער ומכל שטאך (דקירה) הרי זה מיסודות קיום הבריאה... ויש למהר להכין את הצלתו, וללמדנו, עד כמה צריך לטרוח ולשנות סדרי בראשית' למען הצלת יהודי מכל צער וצוקה.

מסופר כי אצל הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע נאספו במשך השנים הרבה 'קוויטלעך' (פתקאות) של אנשים שהעלו על גבי 'הכתב והמכתב' את צרותיהם השונות ובקשו ממנו שיעתיר בעדם, ואת כולם שמר במקום מיוחד, משנתרבו באופן מוגזם רצו בני הבית לסלקם ולהשליכם אל האשפה, ולא נתנם החזו"א, באמרו כיצד היאך אפשר להשליך דף שנכתב בתמצית דם הלב של יהודי ברוב מועקתו...

ידוע שכשהיה החזו"א יוצא מביתו להשתתף בשמחה וכיו"ב היו ניגשים אליו רבים לשפוך בפניו ליבם, וככה היו מלווים אותו עד שנכנס לתוך הרכב שהסיע אותו, ואמר ל'נהג' שאת כברת הדרך הראשונה יסע לאיטו, ואל ימהר, שלא יחשבו חלילה שהוא רוצה 'לברוח' מצרותיהם...

לה. אמרו בעלי המוסר לבאר מדוע מצינו שהפך את סדום ועמורה ללא התראה בטרם ההפיכה, ואילו בנינה כתיב ששלח את יונה הנביא להתרות בהם 'עוד ארבעים יום ונינה נהפכת'. אלא משל למי שנתמנה להיות פקיד

ויטע אשל – סגולת הכנסת אורחים לכל העניינים ובפרט לזש"ק

פרשה זו יפה נדרשת בענין 'הכנסת אורחים', בתחילת הפרשה באריכות בפסוקי התורה ובמדרשים, וכן בהמשך (כא ל) 'ויטע אשל בבאר שבע', ובמסכת סוטה (י.) נחלקו התנאים מה נטע אברהם - הצד השווה שביניהם שהתעסק רבות במעשה ובמחשבה היאך להיטיב לאורחיו^{לו}. ואכן, גדולה היא מצוות הכנסת אורחים^{לו} עד

והיו אכזרים בתכלית, ואף על פי שלא ניתנה תורה עדיין, הנה הצדקה מן המצוות המושכלות (היינו ממצוות 'שכליות'), ודבר מתועב הוא שיראה אדם את מינו (אדם אחר) מוטל ברעב, והוא עשיר ושבע מכל טוב ואינו מרחם עליו להשיב את נפשו. על אחת כמה וכמה מתועב מי שאינו מרחם על בני אומתו הדרים עמו בעיר אחת, ועל כן איבדן השי"ת לאנשי סדום שהיו מונעים אותה (את הצדקה והחסד) ולקח נקמת העניים.

ב'בנק', והיה הלה מקבל את כל באי הבנק בסבר פנים יפות, אך דא עקא, שלא מצא את ידיו ורגליו בחכמת החשבון, והיה מזכה את החייב ומחייב את הפטור, כשמוע המנהל כי כן הוא מיהר לשלחו עד מהרה. למחרת היום הביא פקיד חדש שהיה בקיא נפלא בתכונות החשבון, אלא שחסרון היה לו, שהתנהג ברוגזה ובקפידה אל באי הבנק, ניגש אליו המנהל והזהירו שיתנהג בשובה ונחת אל קהל הפונים אליו. עתה ישאל הרואה מאי בין הראשון לשני, הרי שניהם לא נהגו כהוגן, ומדוע זה רק הוזהר לשנות הנהגתו, וזה מצא עצמו בבית ללא כל הזהרות מוקדמות, אלא, כי כל הרוצה לעבוד בבנק, מחויב לדעת את ה'יסוד' – הבנה בענייני ממון, שהרי שם הוא מקום מסחר המעות, ממילא אם יש לו ידיעה טובות בענייני ממון, עדיין אפשר לסבול שאר חסרונות שיש לו, אבל אם הוא חסר את ה'יסוד', אף אם בשאר עניינים יש לו מעלות, מה לו ולבנק...

כיו"ב, מיסוד קיום העולם שיהא האדם בעל חסד ומידות טובות כמו"ש (תהלים פט ג) 'עולם חסד יבנה', ע"כ, אם יש בו מידות טובות עדיין אפשר לסבול את שאר חסרונותיו, משא"כ אם את היסוד אין לו מה יועילו כל שאר מעלותיו.

ומעתה יבואר שפיר, כי אנשי סדום היו רעים וחטאים בענין זה שלא גמלו חסד איש את רעהו, ואדרבה הרעו איש לזולתו, ע"כ נחסר להם ביסוד העולם, א"כ אין להם זכות קיום בעולם. משא"כ אנשי נינוה אף שחטאו בחטאים רבים להשי"ת (עיי' במפרשי תנ"ך תחילת ספר יונה), דומים הם לחסרונות שיש לפקיד השני, שנחסר לו הרבה ממעלות הנצרכות לאדם, אבל לא ביסוד עבודתו.

וכך אמר הרה"ק ה'אהבת שלום' זי"ע לפרש בלשון התפילה (ברכת יוצר אור) 'המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים', כי אימתי הקב"ה מאיר לארץ, בזמן שהדרים עליה נוהגים ברחמים זה לזה... (הובא בהג"ה פר' קדושים).

לו. פעם סיפר הרה"ק הרמ"מ מלעלוב זי"ע לפני חבורת החסידים בשבח צדיק אחד מיוצאי תימן, והפליג את מעשיו הטובים שבעת מלחמת העולם דאג להאכיל מאות יהודים פליטי חרב שברחו מבתיהם מחמת המציק, העיר אחד מן היושבים והוסיף, שאותו צדיק היתה לו קביעות ללמוד סתרי תורה עם אחד מגדולי המקובלים, נענה הרה"ק 'מה אתה סח - הרי אנו מדברים ממה שהיה מאכיל יהודים...', כלומר, שמעלה זו חשובה וגבוהה יותר מלימוד סתרי תורה, כי ידעו והבינו אותם קדושי עליון שאין לך דבר גדול יותר מלהאכיל ולהשקות יהודים רעבים וצמאים.

ובמדה כנגד מדה יזכו גומלי חסדים, שהקב"ה ישקה את צמאי חסדו בכל הישועות והרפואות, וכן ביארו דבריהם (סנהדרין קג:) 'גדולה לגימה שמרחקת את הקרובים, ומקרבת את הרחוקים, ומעלמת עינים מן הרשעים', ופירש"י, מעלמת מעיני המקום שלא להביט ברשעו לשלם לו כדרכו הרעה, אלא עושה כאילו אינו רואה במעשיו, ולכאורה נראה שהדברים סותרים את דברי הגמרא (ב"ק ג.) 'כל האומר הקב"ה ותן הוא, יותרו חייו', אך באמת לא קשיא, כי בודאי אין כאן וותרנות ואין שום דבר נעלם מעיניו יתב"ש, אלא שהנוהג עצמו בחסד וברחמים לרעהו מבלי לדקדק מה טיבם מעורר בזה שגם הקב"ה יתנהג עמו במדה זו ברחמים וחסדים, ויזכה לכפרה על פשעיו מצד שורת הדין, דבמדה שאדם מודד מודדין לו.

לז. ידועה זהירותו של הגה"ק המהרי"ל דיסקין זי"ע במצוות 'הכנסת אורחים' לצד התמדתו העצומה בעסק התורה הק'. פעם ניגש המהרי"ל באמצע לימודו לזקן אחד שהיה סמוך על שולחנו, והפריד לו את החלק הקשה מהרך של הלחם... לאחר מכן שאלוהו בני הבית, כיצד הבחין הרב מתוך לימודו בעמקות נפלאה שזקן זה נצרך לעזרה, ויענם המהרי"ל, הנה מצינו בפרשת וירא שהקב"ה נגלה אל אברהם אבינו והנה רואה אברהם כי 'שלושה ערביים'

באר הפרשה - פרשת וירא

שאמרו חז"ל (שבת קכז.) גדולה הכנסת אורחים לח יותר מקבלת פני השכינה לט.
 בפקודת ישועה ורחמים ב'זרע של קיימא', וכמו שאמרו במדרש (תנחומא כי תצא ב) 'ויש מצות שמתן שכרה בנים כמו שרה שאירחה את האורחים, ושונמית על שקבלה את אלישע' (מלכים ב' פ"ד) מ"ב.
 ומלבד חשיבותה של מצות הכנסת אורחים, נקשרו בה ג"כ הרבה סגולות טובות, לרפואות^מ וישועות בכל העניינים^מ, גם מסוגלת היא מאד להיפקד כתב הרבינו בחיי' על הפסוק (כא לג) 'ויטע אשל', במסורה יש ב' 'ויטע' בספר זה, הכא, ואידך

מתקרבים, ביקש מהקב"ה הניצב עליו - אל נא תעבור מעל עבדך, וירא וירץ לקראתם, וכל הרואה יתמה, כיצד ראה אברהם כי ג' ערביים לפניו והרי הוא עומד עתה בגילוי שכינה בפועל ממש... אלא כי כן כלל הדברים, במה שהאדם שקוע ומונח ראשו ורובו יראהו אף מתוך עמידתו בגילוי שכינה, אף אתם אל תתמהו כיצד הבחנתי מתוך לימודי בצרכי הזקן (דרש מרדכי).

לח. דבר נפלא כתב הגה"ק ה'בן איש חי' בדרשותיו 'ורצה שלוש סאים, כדי שיהיה מהם שארית הרבה ויאכלו אח"כ מהם הוא ובני ביתו, שנחשב זה לשיריין של סעודת מצוה שיש בהם מצוה באכילתם', עכ"ל. ור"ל, שכשמכניס אורחים לביתו כל הסעודה מתקדשת ומתעלה להיות 'סעודת מצוה', עד שיש מצוה באכילת ה'שיריין'... כיוצא בדבר מסופר על הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע שהיה מצווה לתת לחולים שהזכירם בפניו להיפקד בדבר ישועה ממני מאכל ומשתה שהכינו עבור ה'יושבים' ששהו בצל קדשו, באמרו שהם 'שיירי מצווה' של הכנסת אורחים...
לט. בדרך צחות פירשו, כי הנה מקבילים אנו את פני השכינה פעם אחת בחודש בעת 'קידוש לבנה' (כדאמרינן אלמלא לא זכו בני ישראל להקביל את פני אביהם שבשמים פעם אחת בחודש דים), ולכן גדולה הכנסת אורחים - שלא יאמר אדם אלמלא לא זכו בני ישראל להכניס אורחים פעם אחת בחודש 'דים', אלא גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה, לומר שזה נצרך לנו הרבה יותר מפעם אחת בחודש.

אך עם כל מעלתה שהיא יותר מקבלת פני שכינה, יש לו לעשותה תוך שמירת כל גדרי הקדושה, והרי לך שכששאלו המלאכים 'איה שרה אשתך', אמר להם אברהם 'עד כאן... עם כל מעלת הכנסת אורחים, לא תבוא שרה הנה, אלא 'הנה היא באוהל', גם שינה הנהגתו ואף לצורך חסד נמנע מלדבר עמהם על עניני האשה מחוסר צניעות. מ. בימי ילדותו של הגאון הנודע רבי חיים הלוי סאלאוויטשיק זצ"ל מבריסק חלה מאוד, וכבר נואשו כל הרופאים משלומו, באותו זמן הגיע הרה"ק מקאברין זי"ע לבריסק, ונכנס לבקר בבית זקינו של הילד, החסיד רבי איטשע עפרון ז"ל (חותנו של הבית הלוי), מיד פתח בזעקה, צרה גדולה יש לי בתוך ביתי, נכדי היקר חיימ'קה חולה אנוש, נענה הרה"ק ואמר, נלך לבקר את החולה. כאשר נכנסו אל החדר, פתח הרה"ק מקאברין זי"ע ואמר, שהנה נאמר (בפרשתן יח ח) 'והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו', ולכאורה היה צריך לנקוט בלשון עבר - והוא עמד עליהם, ומדוע כתיב בלשון הווה, אלא ללמדנו, כי בכל פעם שיהודי מקיים מצוות הכנסת אורחים מגיע לשם אברהם אבינו 'עמוד החסד', ולכן נאמר 'עומד', כי הוא עומד תמיד להשתתף בהכנסת אורחים. והנה אמרו חז"ל (ב"ב טז:) 'אבן טובה היתה תלויה בצווארו של אברהם אבינו שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא', ומאחר שאתה מקיים בי הכנסת אורחים, ואף אברהם אבינו נמצא כאן בבית, ממילא ודאי תבוא הרפואה לילד החולה, ואכן כך הוי' (הובא בספר מחשבת נחום מהגה"צ רבי מנחם נחום מקאנטיקוויבא-חיפה זצ"ל עמ' רלט, בהוספה, שהמחבר הנ"ל חזר על עובדא זו בפני הגר"ח מבריסק ונענה לו שאף הוא יודע ממעשה זה כפי שקבלו מאביו).

מעין זה מסופר עוד, שהרה"ק מקאברין זי"ע נקלע לביתו של הרה"ק ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע בעת שבתו היתה חולנית, והזכירה אביה לטובה אצל הרה"ק מקאברין, ואמר לחולנית, הרי אביך מקיים עתה מצות הכנסת אורחים, ואותה ה'אבן טובה' תלויה על צווארו, הסתכלי על אביך ותתפארי (מוקנים אתבונן עמו' יג).

מא. הרה"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע דקדק בלשון הכתוב (יה ה) 'ואקחה פת לחם', שלכאורה היה צריך לומר 'ואתנה פת לחם', שכן אברהם אבינו נתן לחם ל'אורחים' ולא לקח... אלא שכבר אמרו חז"ל (ויק"ר לד ח) 'יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני - העני עושה עם בעל הבית', ונמצא שכשאדם 'נותן' לחם לעני הרי באמת אינו אלא 'לוקח' מקח טוב לעצמו, על כן שפיר אמר אברהם 'ואקחה'.

מב. הרה"ק בעל התניא זי"ע המתין על זרע של קיימא כ"ד שנים מעת נישואיו, וכאשר בא להזכיר עצמו אצל רבו הרה"ק ה'מגיד' ממעזריטש זי"ע יעץ לו לקיים מצוות הכנסת אורחים כסגולה, ורמז לה בפסוק (תהילים קיט

באר הפרשה - פרשת וירא

(ב ח) 'ויטע ה' אלוקים גן בעדן מקדם', ללמדך מי שענה לאברהם ליצחק בנו הוא יעננו ביום קראנו, שכל המחזיק במצוות 'אכסניה' (הכנסת אורחים) יורש גן עדן.
 וישלח לנו במהרה רפואות וישועות לנו וכל ישראל בב"א.

(ט) 'במה יזכה נער את ארחו' במה יזכה האדם לנער, על ידי את ארחו, שיכניס אורחים לביתו, להאכילם, להשקותם ולמלאות כל סיפוקם בסבר פנים יפות. וסיפר לו שגם אביו של הבעש"ט נושע בדרך זאת. יש שרמזוהו בכתוב (מז) (נג) 'הא לכם זרע' - 'הא' נוטריקון הכנסת אורחים, שעל ידי קיומה בהידור רב יהיה לכם זרע, דורות ישרים מבורכים. יש שהוסיפו שמסגולת הכנסת אורחים להינצל מצער הלידה, כי 'בעצב תלדי בנים' (ג טז) ר"ת עיניה צרה באורחים. וזו שגוברת על טבעה ומכנסת אורחים בעין יפה הרי יצאה מכלל 'עצב', וממילא אינה בכלל הקללה.